

Informasjonspakke til møtet i Europautvalget torsdag 12. desember 2013

Det vises til innkalling til møte i Europautvalget 6. desember 2013. Fra regjeringen møter justis- og beredskapsminister Anders Anundsen, forsvarsminister Ine Eriksen Søreide, og EØS- og EU-minister Vidar Helgesen. Stortingets faggruppe for EU/EØS-informasjon (utredningsseksjonen, stortingsbiblioteket og internasjonalt sekretariat) har utarbeidet nedenstående bakgrunnsinformasjon knyttet til sakene på dagsordenen, samt til enkelte andre aktuelle saker.

EØS- og EU-ministeren og justis- og beredskapsministeren vil redegjøre for:

- **Situasjonen i Middelhavet, herunder «Task Force for the Mediterranean»**

Justis- og beredskapsministeren vil redegjøre for:

- **Personvern**
- **Dublin III-forordningen**

Forsvarsministeren vil redegjøre for:

- **EUs toppmøte om forsvars- og sikkerhetspolitikk**
- **Direktiv om forsvars- og sikkerhetsanskaffelser**

EØS- og EU-ministeren vil redegjøre for:

- **Klima/energi**
- **Regjeringens arbeidsprogram for EU/EØS-saker**
- **ESA-saker**
- **Innskuddsgarantiordningen**
- **Statsministerens og EØS- og EU-ministerens samtaler i Brussel 2.-3. desember**

Om utvalgte rettsaker i EØS-komiteen:

- **Forordning 1070/2009 - Single European Sky II**
- **Direktiv 2010/63 om beskyttelse av dyr brukt til vitenskapelige formål**
- **Forordning 528/2012 om markedsføring og bruk av biocidprodukter**

Andre aktuelle saker:

- **Den økonomiske situasjonen i EU/EØS**
- **Schengen-samarbeidet**
- **EUs politikk på justisområdet etter 2014**
- **Europol; ny forordning og arbeid for norsk deltakelse i parlamentarisk kontroll**
- **Internasjonal handel (WTO/Bali, EU-USA, UK-Kina...)**
- **Andre utfordringer i EU: «Brexit» og EU skepsis før EP-valget i mai 2014**

EØS- og EU-ministeren og justis- og beredskapsministeren vil redegjøre for:

Situasjonen i Middelhavet, herunder «Task Force for the Mediterranean»

EUs kommisær for asylspørsmål, Cecilia Malmström, [la 4. desember frem en tiltakspakke](#) for å hindre tragedier hvor flyktninger som forsøker å ta seg til Europa dør på havet. Forslagene er utarbeidet av en «Task Force» under ledelse av Europakommisjonen. Gruppen ble nedsatt i etterkant av katastrofen utenfor kysten av den italienske øya Lampedusa i oktober, hvor [over 360 mennesker druknet](#). Gruppen har bestått av eksperter fra EU-landene, samt de relevante myndighetene fra EU-institusjonene, det er derfor [forventet støtte til forslagene](#), skriver Altinget.dk.

Det viktigste tiltaket er ifølge Malmström å få EU-land til å [ta i mot flere kvoteflyktninger](#), som innebærer at flere får en lovlig vei inn i EU: «This is the single most efficient short-term measures that member states can do to help and to avoid for these very vulnerable people to take the dangerous route over the Mediterranean».

I følge EUobserver foreslår Kommisjonen å betale medlemsland [6000 euro for hver kvoteflyktning](#) de tar imot, et tiltak spesielt rettet mot de mange syriske flyktningene som i dag bor i overfylte leire i Jordan, Libanon og Tyrkia.

I tiltakspakken foreslås det også mer patruljering av Middelhavets mest brukte flyktningsruter, mer penger til Europol, og økonomisk støtte til land i grenseområdene. Kommisjonen åpner også for å la flyktninger søke asyl fra land utenfor EU, og skal nå diskutere dette spørsmålet med medlemslandene.

Partiet De grønne i Europaparlamentet sier i en uttalelse at [tiltakene er for vage og altfor konsentrert rundt overvåking](#): «This Taskforce shows the Commission has sadly learned nothing from the latest tragedy off Lampedusa. Instead of setting out concrete measures to improve EU efforts to rescue refugees in difficulty at sea, which is what is urgently needed, the Commission is again focusing on border controls».

Norge har kommet med innspill til Task Force-gruppen, men det er [ennå ikke klart hva Norge skal bidra med](#), skriver Aftenposten 6. desember. I forrige uke møttes justisministrene i EU og Schengen-landene og fikk presentert Kommisjonens tiltakspakke. Statssekretær Hans J. Røsjorde (Frp) sier at alle Schengen-landene var positive til å gjøre noe, både på kort og lang sikt, for å unngå nye Lampedusa-tragedier: «Beina flytter seg ikke fort, og det tas små skritt. Men retningen er synlig. Det er vilje til å bidra med tiltak for å bremse flyktningsstrømmen og for å unngå situasjoner med fartøyer. Men man diskuterte ikke konkrete tiltak som kan måles i antall fartøyer eller mennesker».

Det nye overvåkingssamarbeidet Eurosur [ble tatt i bruk 2. desember](#) i de 18 medlemslandene ved EUs yttergrenser i sør og øst, og i Schengen-landet Norge. Et av Eurosurs hovedmål er å begrense ulovlig innvandring til EU, og systemet skal være med på å oppdage og eventuelt hjelpe båter i havsnød, slik at liv ikke går tapt.

Cecilia Malmström ønsker Eurosur velkommen: «It is a truly European response to save the lives of migrants travelling in overcrowded and unseaworthy vessels, to avoid further tragedies in the Mediterranean and also to stop speed boats transporting drugs. All these initiatives are highly dependent on a timely information exchange and coordinated efforts between the national and European agencies. EUROSUR provides that framework, in full respect of international obligations».

Eurosur [har vært kritisert](#) for at systemet vil krenke rettighetene til flyktninger og immigranter, ved at mange ikke får en reell mulighet til å søke om asyl når kontrollen langs Europas yttergrenser øker.

[I sin redegjørelse for Stortinget 21. november](#) sa statsråd Vidar Helgesen følgende om Lampedusa og flyktningeutfordringene i Middelhavet: «Vi vil delta i operasjoner gjennom EUs grensekontrollbyrå, FRONTEX, og asylbyrå, EASO. Vi vil også intensivere samarbeidet med EU om arbeid for stabilitet, demokrati, menneskerettigheter og inkluderende økonomisk utvikling i Nord-Afrika og Sahel og vurderer deltakelse i EUs grenseovervåkningsmisjon i Libya. Gjennom EØS-finansieringsmidlene bidrar vi til styrking av asylforvaltningen i Hellas, og vi har tilbudt italienske myndigheter å stille til rådighet en person for å bistå med registrering av nyankomne asylsøkere.»

Kommisjonens tiltakspakke skal nå diskuteres på det kommende EU-toppmøtet 19.-20. desember.

Justis- og beredskapsministeren vil redegjøre for:

Personvern

Målet om å få vedtatt nye personvernregler før valget til nytt Europaparlament i mai 2014, synes stadig mindre realistisk. [På justisministermøtet 6. desember var det uenighet om en harmonisert utforming av borgernes klageadgang overfor nasjonale datatilsyn](#). Denne uenigheten kommer etter at EUs stats- og regjeringssjefer sa at [nye personvernregler](#) skal sikre gjennomføring av det digitale indre marked «senest i 2015». Det ble konklusjonen for nytt personvernregelverk på [toppmøtet 24.-25. oktober](#) (punkt 8). Dermed fulgte ikke toppmøtet opp [vedtaket](#) fra Europaparlamentets komité for borgerrettigheter, justis og innenriksaker (LIBE), som ga et klart samtykke til å begynne forhandlingene med medlemslandene for å få vedtatt nye regler innen mai neste år. Komiteen gikk inn for en grundig revisjon av europeisk personvern, gi hver enkelt bedre kontroll med egne data, og samtidig gjøre det enklere å drive virksomhet i flere land.

[Euractiv](#) sporer endringene i tidsplanen til press fra Storbritannia, som blant annet skal være bekymret for nye personvernkrav for næringslivet. Nye regler vil innføre skjerpede økonomiske sanksjoner mot virksomheter som [bryter personvernreglene](#), og [Financial Times](#) siterer også amerikanske lobbyister som er fornøyde med utvanningen av de endelige rådskonklusjonene.

Europakommisjonen holder likevel fast på at [vedtak bør på plass neste vår](#). Også land som Frankrike, Italia og Polen ønsker å fullføre forhandlingene om de nye reglene raskt.

Det var i [januar 2012](#) [Kommisjonen kom med sitt forslag](#) til å revidere europeisk personvernlovgivning. Dette gjelder både generelle personvernregler og regler for utveksling av persondata i rettslig samarbeid. Dagens regler, som også er gjennomført i norsk rett, er fra 1995. Det har derfor vært bred enighet om å modernisere reglene blant annet for å ta hensyn til fremveksten av Internett og sosiale media. Diskusjoner med USA om utveksling av persondata knyttet til flypassasjerer og bankkunder, og de nylige avsløringene av overvåking både i USA og flere EU-land, har samtidig dannet et viktig bakteppe for diskusjonene.

I [det siste arbeidsprogrammet for EU/EØS-saker](#) var den rødgrønne regjeringen positive til «styrking av individets rettigheter på europeisk nivå. Norge ønsker at det europeiske regelverket skal gi nasjonal fleksibilitet, både til å opprettholde norsk beskyttelse av personopplysninger og til å ivareta andre viktige hensyn.»

I den nye regjeringens [plattformdokument](#) står det (s. 36): «Regjeringen vil balansere hensynet til effektivitet og informasjonsutveksling med hensynet til personvern. Personvern skal være en integrert del av utviklingen og anvendelsen av IKT i offentlige sektor på alle nivå. Hver enkelt av oss skal i størst mulig grad ha råderett over og eie opplysninger om oss selv. Slik kan den enkelte selv ta ansvar for sitt eget personvern.»

Etter at Rådet og Parlamentet eventuelt blir enige om en felles posisjon, må denne formelt bli vedtatt av Parlamentet i plenum og av Rådet. Siden deler av forslaget er Schengen-relevant deltar Norge ved Justisdepartementet i drøftingene av de to rettsaktene i arbeidsgruppa i Rådet.

Gransking av masseovervåking

I forbindelse med diskusjonen om en handelsavtale med USA har [EUs kommissær for borgerrettigheter, Viviane Reding, advart](#) mot å debattere personvern og datautlevering i forhandlingene og sier personvern ikke er en handelshindring eller toll, men en grunnleggende rettighet det ikke kan forhandles om. Dette kommer etter at bl.a. Europaparlamentet har reagert på påstandene om masseovervåking av europeiske borgere bl.a. av USA og flere EU-land.

[«Jeg er dypt uroet over utviklingen»](#). Det uttalte Michael Tetzschner (H) til Dagens Næringsliv 2. desember som en kommentar til at norsk mobiltrafikk blir overvåket av svenske myndigheter. Uttalelsen kom i forbindelse med at han var invitert til Europaparlamentet for å orientere om det norske EOS-utvalget. [Europaparlamentet vedtok 4. juli i år at det skulle gjennomføres en gransking av elektronisk masseovervåkningsprogram av europeiske borgere](#). Det er LIBE-komiteen i Europaparlamentet som har ansvaret for granskingen. LIBE har i høst gjennomført i alt 12 høringer, inkludert møtet Tetzschner deltok på.

Datalagringsdirektivet

Stortinget vedtok EUs datalagringsdirektiv 15. april 2011. Det skulle opprinnelig gjennomføres 1. april 2012, men ikrafttredelsen av direktivet er utsatt flere ganger. I [Justisdepartementets budsjettproposisjon](#) er det vist til at det nå tas sikte på ikrafttredelse av lagringsplikten fra 1. januar 2015. Direktivet er ennå ikke tatt inn i EØS-avtalen fordi Island ikke har gitt grønt lys til dette. Dette skyldes både ulike syn i Alltinget på direktivets EØS-relevans og fordi man har ønsket å avvente EUs revisjon av direktivet. EU har varslet en slik revisjon av direktivet, men denne er utsatt flere ganger.

«[To land har klaget direktivet inn for EUs domstol](#) og mener den bryter med EUs grunnleggende regler om rett til frihet og privatliv. Utfallet av rettssaken kan bli at datalagringsdirektivet blir ansett å være for inngripende i folks privatliv og dermed ikke lenger gyldig:» Det forteller justisråd Astrid Solhaug til Europaportalen. EU-domstolen ventet å komme med uttalelser i sakene 12. desember. [Se også omtale i Stortingets EU/EØS-nytt 9. januar 2013.](#)

Dublin III-forordningen

Dublin III-forordningen vil gjelde fra 1. januar 2014. «Dersom Norge ønsker å fortsette deltakelsen i Dublin-samarbeidet, må det legges til rette for at den nye forordningen kan tre i kraft her fra samme dato», står det i Prop. 25 S (2013–2014), som ble sendt Stortinget 29. november. Sammen med [samtykkeproposisjonen](#) mottok Stortinget også [forslag om endring av utlendingsloven](#). Dublin-samarbeidet er ikke en del av EØS-avtalen.

Samtykkeproposisjonen omfatter også Eurodac-forordningen, som handler om håndtering av fingeravtrykk av asylsøkere og de som tar seg ulovlig over Schengen-grensene. Norge slutter seg ikke til den delen av forordningen som gir politiet tilgang til å kontrollere fingeravtrykk mot Eurodac-databasen. Forordningen omfattes ikke av EØS-avtalen, og denne endringen vil kreve at Norge inngår en ny avtale med samarbeidslandene «Det er ennå ikke besluttet å starte forhandlinger med EU», står det i proposisjonen.

Dublin-forordningen regulerer hvilket medlemsland som er ansvarlig for behandlingen av en asylsøknad. Formålet er å hindre at asylsøkere blir henvist frem og tilbake mellom landene uten å få asylsøknaden behandlet, samtidig som man skal unngå «asylshopping». Dublin-samarbeidet omfatter alle EU-land, samt Norge, Island, Liechtenstein og Sveits, og er et sentralt element i EUs asylpolitikk.

Endringene i Dublin III-forordningen, som Stortinget nå har til behandling, gjelder blant annet fengsling/internering, retten til klage og behandling av begjæring om utsatt iverksetting, samt rutine for tidlig varsling av mangler i asylsystemet. Blant annet presiseres det at enslige, mindreårige asylsøkere som har nære slektninger i et medlemsland skal få behandlet søknaden i det landet hvor disse oppholder seg. [EU-domstolen slo tidligere i år fast](#) at enslige, mindreårige asylsøkere som ikke har familiemedlemmer i et EU-land, skal unntas fra prinsippet i Dublin-forordningen om at asylsøknaden må behandles i det landet hvor de først har søkt om asyl.

Innføringen av Dublin III-forordningen vil [ifølge Justisdepartementets budsjettproposisjon](#) medføre at politiets registreringsamtale med nyankomne asylsøkere utvides (inkludert økt bruk av tolk). I tillegg må man regne med at flere søknader bli realitetsbehandlet i Norge, og at flere utlendinger med avslag på søknaden om asyl må uttransporteres til hjemlandet i stedet for et land som deltar i Dublin-samarbeidet.

Endringene av Dublin- og Eurodac-forordningen inngår i andre fase av EUs felleseuropeiske asylsystem (CEAS). I tillegg til disse to forordningene består CEAS av prosedyredirektivet, statusdirektiv og mottaksdirektiv. «Norge er ikke tilsluttet disse reglene, men Dublin-samarbeidet gjør at man likevel må forholde seg til dem. EU-standardene har derfor hatt betydning for utformingen av norsk utlendingsrett», skriver Europautredningen, og peker på at [asylpolitikk er et område hvor den ensidige tilpasningen til EU er særlig tydelig](#).

Forsvarsministeren vil redegjøre for:

EU's toppmøte om forsvars- og sikkerhetspolitikk

Den nye tyske regjeringa vil gå inn for auka EU-samarbeid om forsvar. Det skriv European Voice 5. desember og viser til at framlegget til koalisjonserklæring mellom anna går inn for regelmessige EU-toppmøte om sikkerheitspolitikk. Forsvarsministrar frå sju EU-land har signert ein intensjonsavtale om å delta i eit samarbeid for utvikling av dronar, jf. [også omtale i Stortingets EU/EØS-nytt 26. november](#).

Europeisk forsvar, dvs. effektivitet, forsvarsevne og forsvarsindustri vil vere tema på møtet i [Det europeiske rådet 19. – 20. desember i år](#). Det er fyrste gong sidan 2005 det har vore ein så omfattande sikkerheitspolitisk diskusjon på dette nivået. European Voice skreiv i ein kommentar tidlegare i haust at det er på høg tid at europeiske leiarar gjev forsvar merksemd, men at det er uklart kva målet deira er. [Deutsche Welle skriv også 19. november](#) at EU er langt unna ein felles forsvarsstrategi.

«Norge har et tett utenriks- og sikkerhetspolitisk samarbeid med EU, og deler mange felles utenriks- og sikkerhetspolitiske interesser» sa statsråd Vidar Helgesen i [Stortinget 21. november](#). Han viste til at det såkalla forsvardirektivet vil trå i kraft i Noreg 1. januar 2014 ([se egen sak nedenfor](#)) og sa at: «Et mer åpent forvars- og sikkerhetsmarked ... vil gi både muligheter og utfordringer for norske leverandører og tydeliggjør viktigheten av vår samarbeidsavtale med det europeiske forsvarsbyrået (EDA)».

Auka effektivitet, gjennomslag og synleggjering av den felles sikkerheits- og forsvarspolitikken (CSDP) og styrking av forsvarskapasiteten og av europeisk forsvarsindustri var stikkord for diskusjonen mellom europeiske forsvarsministrar 18. og 19. november. Dei drøfta også utplassering av dronar. Det går fram av [konklusjonane frå rådsmøtet](#) der forsvar stod på dags-

orden i forkant av toppmøtet i desember. [EurActiv skreiv at konklusjonane frå møtet](#) var uvanleg omfattande. Europeisk forsvarsindustri vart også drøfta av EU-ministrane i konkurranseevnerådet 2. desember.

På rådsmøtet i november vart det også oppnådd semje om eit 2014-budsjett på 30,5 millionar euro for EDA. Europolitics skriv 19.november at EDA nå ser på ulike alternativ for å sikre meir ressursar til si verksemd. Dette omfattar eventuelt å kunne bruke delar av EUs strukturfond til finansiering av militær forskning. EDA vurderer også andre alternativ, inkludert mvafritak for forsvarsprosjekt.

[Høgrepresentant Ashton skriv i sitt innspel til toppmøtet](#) i desember at debatten om CSDP må ta utgangspunkt i ei felles forståing av dei strategiske utfordringane knytt til mindre stabilitet og kompleksitet og meir uvisse.

I eit [fellesmøte mellom Europaparlamentet og nasjonale parlament](#) i november, stod også framtida til europeisk forsvar på dagsordenen, jf. [rapport frå Stortingets Brussel-kontor](#). Det vart her peikt på at m.a. utviklinga i Russland og den arabiske våren påverkar stabiliteten i EUs nabolag. EU-landa har over langt tid kuttet i nasjonale forsvarsbudsjett, samstundes som talet på operasjonar EU deltek i har auka. Europaparlamentet ynskjer eit sterkare europeisk forsvarssamarbeid og fekk støtte for synet av dei åtte nasjonale parlamenta som deltok i fellesmøtet om forsvar. Mange understreka behovet for konkret samarbeid for å fremje europeisk forsvarsindustri og samarbeid knytt til t.d. satellittar, kampfly, dronar og cybersikkerheit. Det vart også understreka at det er viktig å kommunisere behovet for europeisk sikkerheits- og forsvarssamarbeid betre. Fleire snakka om forsterka samarbeid mellom dei EU-landa som ynskjer dette, men det var også semje om tett samarbeid med NATO.

Europaparlamentet har i haust jobba med fleire rapportar knytt til forsvarspolitik. Dette omfattar ein rapport om [gjennomføringa av CSDP](#) og ein rapport om [det tekniske og industrielle grunnlaget for europeisk forsvar](#). Kommisjonen la elles i sommar fram ei [melding om ein meir konkurransedyktig og solid forsvars- og sikkerheitsindustri](#).

Direktiv om forsvars- og sikkerhetsanskaffelser

EU ønsker å åpne deler av handelen med forsvars- og sikkerhetsmateriell for konkurranse. Direktivet om forsvarsanskaffelser trer i kraft i Norge fra 1. januar 2014. Det vil «gi både muligheter og utfordringer for norske leverandører og tydeliggjør viktigheten av vår samarbeidsavtale med det europeiske forsvarsbyrået, EDA», sa statsråd Vidar Helgesen i sin [redegjørelse for Stortinget 21. november](#). Utfordringene gjelder blant annet muligheten til å kreve gjenkjøp ved forsvarsinnkjøp utenlands.

[Direktivet](#) ble innlemmet i EØS-avtalen 14. juni 2013, og vil bli implementert i norsk rett gjennom en egen forskrift underlagt lov om offentlige anskaffelser.

Direktivet er ment å bidra til et åpent og felles europeisk marked for forsvarsmateriell. Samtidig fjerner det muligheten til å kreve gjenkjøp ved forsvarsinnkjøp utenlands. Gjenkjøp vil si å stille krav om at utenlandske leverandører til det norske forsvaret må inngå avtaler om indu-

strielt samarbeid med norske bedrifter, og har vært omtalt som et viktig næringspolitisk virkemiddel i Norge. Ordningen har blitt brukt for å sikre norsk forsvarsindustri tilgang til lukkede markeder, som for eksempel i USA, Frankrike, Storbritannia og Tyskland. Forsvarsdepartementet har tidligere vært bekymret for at de store EU-landene skal fortsette dagens praksis med lukking av sine markeder.

Ifølge Nationen vil det bli [fjernet gjenkjøpsavtaler for milliarder](#). Per Olaf Lundteigen (Sp) sier til samme avis at Norge har sagt ja til direktivet [uten diskusjon i Stortinget](#), og kaller mangelen på debatt urovekkende: «Det er grunn til å vere uroleg når det ikkje er større offentlig debatt om kva moglegheiter forsvarsindustrien har».

Det er muligheter for unntak i innkjøpsreglene, når det kan begrunnes med vern av nasjonal sikkerhet. Kommisjonen har i liten utstrekning håndhevet grensen for akseptert bruk av unntak, men den forrige Regjeringen mente at gjennomføringen av direktivet i medlemslandene trolig vil medføre mer tilsyn fra Kommisjonen og EFTAs overvåkingsorgan ESA.

Den forrige Regjeringen mente direktivet i utgangspunktet [ikke ville berøre handel med tredjeland](#), som USA: «Kommisjonen har imidlertid ikke tatt stilling til om medlemslandene kan kreve gjenkjøp fra tredjeland, men de har uttalt at de anser dette som indirekte diskriminering av leverandører fra EØS-land. Inntil videre vil Forsvarsdepartementet legge til grunn at det er rettslig adgang til å kreve gjenkjøp overfor tredjeland i fremtiden».

Nationen skrev i sommer at [EU vil hindre norske USA-avtaler](#), og siterte EUs Generaldirektorat for det indre marked: «Det spelar inga rolle om gjenkjøpskravet gjeld ein aktør i EU- og EØS-området, eller om det gjeld land utanfor. EU-regelverket tillater ikke gjenkjøpskontrakter med noen aktører [...] Dersom Noreg engasjerer seg i gjenkjøpsavtaler i strid med EØS-forpliktingane, kan EFTAs overvakingsorgan opne sak for EFTA-domstolen». Forsvarsdepartementet opplyste til avisen at de norske gjenkjøpsavtalene med land utenfor EØS-området i dag i all hovedsak er med amerikanske leverandører.

Tidligere statssekretær Eirik Øvre Thorshaug i Forsvarsdepartementet presenterte i april [de mulige konsekvensene](#) for Norge: «Direktivet medfører potensielt store muligheter for norsk forsvarsindustri i Europa. Vi er nisjeorienterte, og vi har konkurransedyktige produkter. I utgangspunktet har vi mye å tjene på økt konkurranse om forsvarsanskaffelsene i EØS-området. Men dette vil bli mer krevende enn det høres ut. [...] Dette vil også påvirke vårt industrisamarbeid og vår markedstilgang. Ut fra intensjonene skal dette som nevnt bidra til en positiv utvikling mot et mer åpent europeisk marked. Vi kan i dag ikke si hvordan dette vil gå for Norge. På myndighetssiden vil vi derfor følge utviklingen i Europa nøye i tiden som kommer».

Det danske forsvaret sender nå [reparasjoner av sine krigsskip ut på EU-anbud](#), oppgaver som tidligere har vært utført av danske skipsverft, skriver Børsen.dk. Det danske forsvaret får kritikk for å overoppfylle EU-reglene på området, og verftenes bransjeforening Danske Maritime mener EU-anbud kan føre til at man må akseptere billigere tilbud fra statsstøttede utenlandske verft, selv om kvaliteten er dårligere.

EØS- og EU-ministeren vil redegjøre for:

Klima/energi

EU vil trolig nå de juridisk bindende målene om å redusere utslippet av drivhusgasser med 20 prosent og øke forbruket av fornybar energi til 20 prosent innen 2020. EU vil derimot neppe nå målet om 20 prosent energieffektivisering som ikke er juridisk bindene. Ifølge Europakommisjonen skal minst 20 prosent av EUs budsjett for 2014-2020 bli brukt på klimarelaterte tiltak. Det er tre ganger så mye som i inneværende budsjettperiode.

Kommisjonen skal legge fram sitt forslag til rammeverk for klima- og energipolitikken for 2030 den 26. januar 2014. I et intervju med [viewws.eu](#) mener klimakommissær Hedegaard at [EU fortsatt må ha mål for fornybar og energieffektivitet](#). Det er ikke minst av hensyn til investorene. Hedegaard mener EU mer og mer må ha en europeisk energipolitikk. EU må få på plass nødvendig infrastruktur, redusere sin energiavhengighet og øke forsyningssikkerheten. EU må ha et ambisiøst klimamål.

Hedegaard mener EUs handelssystem for klimavoter, ETS, er essensielt. Kommissæren ser fram til at Europaparlamentet vil fatte et formelt vedtak om å holde tilbake klimavoter den 10. desember. Kommisjonen vurderer ulike virkemiddel for å styre klimavotemarkedet. Ifølge Hedegaard er det uaktuelt å agere som en slags sentralbank for klimavoter, men Kommisjonen er opptatt å sikre at klimavotemarkedet fortsatt fungerer dersom den økonomiske utviklingen blir svært annerledes enn forutsatt. Kommisjonen vil gjerne unngå framtidige «backloading»-debatter.

Det europeiske råd skal etter planen diskutere forslaget til klima- og energipakke 2030 på sitt møte i mars 2014. Medlemslandene er uenige om mål og tiltak, og Kommisjonen har en krevende oppgave med å legge fram et forslag.

Administrerende direktør i E.ON Johannes Teyssen, mener [EU kun skal fokusere på ETS og kun ha mål for redusert klimamål](#) og ikke mål for energieffektivisering og fornybar energi. Markedet bør avgjøre graden av energieffektivisering, mengden fornybar energi osv. Teyssen innser at det er riktig med FoU støtte til ny energiteknologi for å kunne nå de ambisiøse og mer langsiktige klimamålene mot 2050, men han understreker at det ikke må omfatte støtte til moden teknologi. Ifølge Teyssen er det en forutsetning at utviklingen av energisektoren er kostnadseffektiv, og at energiprisene er så lave og konkurransekraftige som mulig.

Stortingets EFTA/EØS-delegasjon har tatt initiativ til en [resolusjon på klima og energi 2030](#) som innspill til Kommisjonens oppfølging av grønnboken.

I informasjonspakken til møtet 4. november redegjorde vi for ubalansen i EUs energimarkedet knyttet til regulerbar kapasitetskraft, subsidiering av fornybar energi og pris på klimakvoter. Europakommisjonen la nylig fram sin [veiledning for statlig intervensjon i kraftmarkedet](#):

- Økt andel fornybar energi, har økt behovet for regulerbar kapasitetskraft.
- Fjerne markedsinngrep som prisregulering og for høy subsidiering av fornybar energi
- Kraftprodusentene må tilpasse seg markedet og tilby fleksible løsninger
- Tiltak for å sikre regulerbar kraftkapasitet må ha et europeisk perspektiv

Statsminister Solberg mener de planlagte kraftkablene fra Norge til Tyskland og Storbritannia, og norsk naturgass [må spille en viktig rolle](#) i det europeiske energimarkedet. Europaminister Vidar Helgesen vil presentere regjeringens vurdering av EUs energi- og klimapolitikk og utveksle synspunkter med relevante norske aktører under Nasjonalt Europaforum 13. desember.

Innlemming av tredje energimarkedspakke i norsk energilovgivning

Regjeringens har sendt sitt [forslag til endringer i energiloven](#) for gjennomføring av EUs tredje energimarkedspakke på høring fram til 10. januar 2014. Det er ikke bare Norges deltakelse i ACER som skaper utfordringer. Energimarkedspakkens artikkel 35 forutsetter at det opprettes en uavhengig, nasjonal reguleringsmyndighet for elektrisitets- og gassektoren.

NVE har reguleringsmyndighet i dag, og regjeringen foreslår at NVEs myndighet og uavhengighet klargjøres i energiloven. For å tilpasse seg energimarkedspakkens krav har NVE opprettet et Elmarkedstilsyn som en ny intern avdeling.

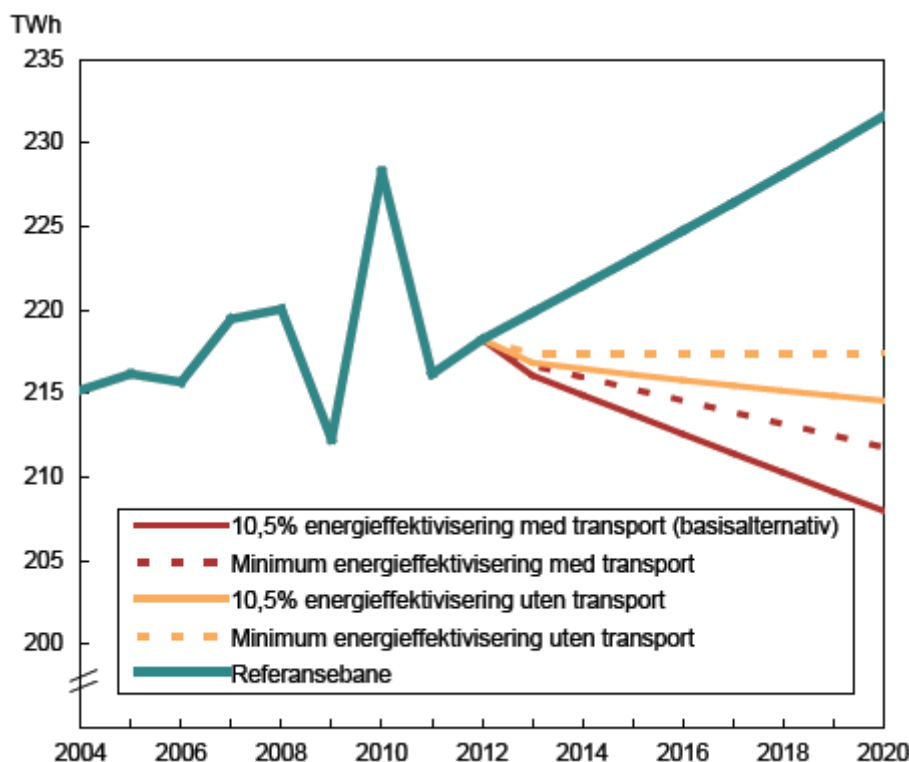
Det er ulike syn på om dette vil være tilstrekkelig, eller om Norge må etablere et tilsyn som er helt uavhengig av NVE og departement. Kan personalet både jobbe i NVE og i Elmarkedstilsynet, og hvem skal lede? Et av formålene med energimarkedspakken er å skape transparens og forutsigbarhet i energimarkedet. Det forutsetter et mer detaljert regelverk, og mindre direkte politisk kontroll. Ifølge advokatfirmaet Thommessen innebærer det [et brudd med norsk forvaltningspraksis](#), hvor politikerne gjerne har det siste ordet i en sak. Ifølge advokatene skyver departementet mange avgjørelser foran seg.

Virkningene av energieffektiviseringsdirektivet i Norge

Olje- og energidepartementet vurderer [energieffektiviseringsdirektivets EØS-relevans](#). Direktivet har to tallfestede mål for energieffektivisering – mål om renovering av statlige bygg (artikkel 5), og energieffektiviseringsforpliktelser hos sluttforbruker (artikkel 7). Artikkel 7 fastslår at salgs- og distribusjonsselskapene skal sørge for en årlig energieffektivisering på 1,5 prosent av årlig salg til sluttforbruker i perioden 2014-2020. Landene har mulighet til å tilpasse dette målet bl.a. ved å redusere satsen eller utelate enkelte sektorer som transport og sektorer omfattet av EUs klimakvotesystem - ETS. Direktivet har ikke satt noen mål for enkeltland, og Norge inngår ikke i det totale målet for EU på 20 prosent energieffektivisering i 2020.

SSB har på oppdrag fra Energi Norge beregnet [hvilke effekter direktivets artikkel 7 kan få i Norge](#). På grunn av tilpasningsmulighetene vil energiforbruket i Norge kunne bli redusert med 6 til 10,5 prosent – det tilsvarer en reduksjon i 2020 på mellom 13,7 TWh til 23 TWh . lavere enn i referansebanen.

Figur: Sluttforbruk av energi ved ulike energieffektiviseringsalternativer. 2004-2020. TWh

Kilde: SSB 2013

Russisk gass vs EU

De bilaterale avtalene mellom Russland, Bulgaria, Serbia, Ungarn, Hellas, Slovenia, Kroatia og Østerrike om [gassledningen South Stream bryter med EUs lovverk](#), ifølge Europakommisjonen. Avtalene må reforhandles. EUs krav om «unbundling» og uavhengig nettselskap innebærer at Gazprom ikke både kan være gassprodusent og eie gassledningene. Tredjepartaktører må ha lik tilgang til gassledningene. Gazprom kan ikke ha eksklusive rettigheter. I tillegg peker kommisjonen på at tariffstrukturen må gjennomgås. Ifølge Europakommisjonens direktør for energimarkedet, Klaus-Dieter Borchardt, vil ikke South Stream gassledningene bli bygget eller drevet på EUs territorium uten å være i tråd med EUs lovverk.

Kommisær Günther Oettinger har informert den russiske energiminister Alexander Novak om situasjonen, og bedt ham se positivt på mulighetene for reforhandlinger med de berørte EU statene. Forholdet mellom EU og Russland, er som kjent allerede anspent, ikke minst på grunn av situasjonen i Ukraina.

[Gazprom mener Kommisjonen har reagert for sent](#), ettersom byggingen av South Steam allerede er begynt, og at flere EU-stater har gitt sin godkjenning. De aktuelle medlemslandene står nå i en skvis mellom EUs lovverk, og Russlands mulige erstatningskrav dersom avtalene brytes. Gazprom mener EU bør kunne gi et unntak for South Stream, slik det ble gjort for OPAL-ledningen som er knyttet til Nord Steam i Østersjøen og går gjennom Tyskland.

[Ukrainas gasselskap Naflogaz har fått betalingsutsettelse](#) til våren 2014 for sine gassleveranser fra Gazprom for oktober til desember i år, slik at det er mer tid til å løse «regionale problemer og tema». I oktober klaget Gazprom på at Naflogaz ikke hadde betalt sin gjeld for august, og at de i fremtiden ville vurdere å kreve forhåndsbetaling. Myndighetene i Ukraina svarte umiddelbart at de da ville stoppe gassimporten fra Russland, og dermed også hindre leveranser til Vest-Europa. Kiev trakk raskt tilbake denne trusselen. Situasjonen må selvsagt ses på bakgrunn av Ukrainas ønske om å binde seg sterkere til EU, og Russlands motreaksjoner. Ukraina er lovet billigere gass dersom de inngår i tollunion med Russland, Hviterussland og Kazakhstan. Hviterussland betaler om lag 60 prosent mindre enn det Ukraina må gjøre for russisk gass.

EU vs statsgarantier for kjernekraft i Storbritannia

[Europakommisjonen har innledet en formell sak](#) om Storbritannias statsgarantier for å sikre finansiering av kjernekraftverk. Storbritannias regjering og franske EDF inngikk en avtale om bygging av et kjernekraftverk ved Hinkley Point i oktober. Det er første gang et europeisk land tilbyr et kraftselskap en prisgaranti over 35 år. Britene er sikre på at avtalen vil bli godkjent, men en slik formel prøving kan ta flere år.

Utslippskrav til personbiler

Miljøkomiteen i Europaparlamentet og det litauiske presidentskapet har blitt [enige om et kompromissforslag om utslippskrav til personbiler](#). Dagens krav innebærer at nye biler i snitt skal ha et maksimalt utslipp på 150 g/km innen 2015. Diskusjonene har handlet om hvor raskt bilindustrien skal innfri kravet om maksimalt CO₂-utslipp på 95 g/km. Det nye forslaget legger opp til at [95 prosent av alle biler skal innfri kravet i 2020 og 100 prosent skal innfri kravet innen 1.1.2021](#). Avtalen legger altså opp til en kort innfasingsperiode på ett år. Bilindustrien skal også få superkreditter, som innebærer at produksjon av lavutslippsbiler, som elbiler, vil gi superkreditter, som industrien kan utnytte til å fortsette sin produksjon av biler med større utslipp. Superkredittene skal bare gjelde for de tre årene 2020-2022, og være maksimalt 7,5 g CO₂/km.

Miljøkomiteen har vært opptatt av at de nye utslippskravene blir vedtatt av det sittende Europaparlamentet, slik at bilindustrien har forutsigbare langsiktige rammer. Rådets komite for permanente representanter, Coreper, stadfestet avtalen den 29. november.

Tysklands kansler [Angela Merkel har fått mye ansvaret](#) for at det har vært vanskelig å bli enige om de nye utslippskravene.

Regjeringens arbeidsprogram for EU/EØS-saker

«Regjeringen vil føre en mer aktiv politikk for å ivareta Norges interesser overfor EU, blant annet gjennom EØS-avtalen», [står det i regjeringsplattformen](#). Prioriteringene i dette arbeidet vil bli lagt fram i et arbeidsprogram for EU/EØS-saker på nyåret. På bakgrunn av målsettingen om å involvere Stortinget tidlig i diskusjonen om viktige EU- og EØS-relaterte prosesser, er det å vente at regjeringen vil presentere foreløpig versjon på første møte i Europautvalget i 2014. På møtet 12. desember vil statsråd Helgesen trolig informere om status i arbeidet så langt.

Som en del av forberedelsene for det årlige arbeidsprogrammet opprettet Utenriksdepartementet allerede under den rødgrønne regjeringen en såkalt «tidlig varsling-gruppe», bestående av LO, NHO, kommuneorganisasjonen KS og de norske regionskontorene i Brussel. Formålet er å spille inn norske interesser mht. siste utvikling i EU så tidlig som mulig. Dette er ment å spisse arbeidsprogrammet ytterligere.

Ifølge Klassekampen fikk Utenriksdepartementet nylig oversendt en 32 sider lang liste fra gruppen med saker som kan bli viktige for Norge i 2014. Dette inkluderte blant annet at:

- KS advarer mot at et nytt miljøvirkningsdirektiv vil komplisere og fordyre byggeprosesser, stikk i strid med den nye regjeringens valgløfte.
- EU vil gjøre det lettere for utenlandske transportselskaper å drive godstransport i Norge. NHO frykter at liberalisering av reglene kan komme i strid med norske lønns- og arbeidsforhold.
- Nye regler for statsstøtte kan true norske distriktflyplasser. De 46 norske flyplassene som drives av Avinor er samfinansiert, basert på flyplassavgifter og salg av flyplassene.

Artikkelen peker også på en rekke spørsmål som engasjerer partene i arbeidslivet: Mens LO ber regjeringen følge nøye med på EUs nye arbeidstidsdirektiv, advarer NHO mot ytterligere EU-regelverk for omstrukturering av bedrifter.

Regjeringen har også signalisert, i forbindelse med EØS-Rådet i Brussel 19. november og EU/EØS-redegjørelsen på Stortinget 21. november, at det er en prioritet å få på plass norsk deltakelse i EUs tilsynsbyråer på finans-, energi- og telekomområdet. Det har så langt vært knyttet konstitusjonelle utfordringer til dette arbeidet. Under et besøk i Brussel 2. desember ga statsråd Ketil Solvik-Olsen innspill til Europakommisjonens forslag til nytt regelverk for telekom-markedet: «Det er viktig å sikre at Norge kan bli en del av BEREC [telekombyrået] på like vilkår som EUs medlemsland, og ikke bare som observatør. Likeverdig deltakelse vil være bedre for norske aktører i det europeiske markedet, på samme måte som for EU-aktører i Norge». Ifølge jusprofessor Mads Andenæs og førsteamanuensis Halvard Haukeland Fredriksen bør «tilsynsfloken» ligge øverst i bunken på statsråd Helgesens bord. De mener problemsstillingen er av en slik overordnet og tiltagende karakter at den bør dominere EØS-debatten her hjemme og i samtalen med EU. De to vurderer muligheten for norsk medbestemmelse i saker hvor byråene gjør vedtak som gjelder EØS/EFTA-landene og mener dette bør inngå i forhandlinger med EU, for eksempel i forbindelse med de nye EØS-midlene. Saken ble dekket mer i detalj i infopakken 28. november («Norsk deltakelse i EU-byråer og tilsyn. Suverenitetsavståelse»).

Det er også å vente at regjeringen vil basere sitt nye arbeidsprogram på Europakommisjonens arbeidsprogram for 2014. Kommisjonen presenterer her 26 saker som det blir lagt vekt på å få på plass før valget til nytt Europaparlament i mai, blant dem: innskuddsgarantidirektivet, fjerde jernbanepakke, utstasjoneringdirektivet, tobakksdirektivet, nytt personvernregelverk og telekompakken. Frihandelsavtalen med USA (TTIP) er også prioritert (se egen sak nedenunder).

[Den rødgrønne regjeringen publiserte i mars 2013 sitt arbeidsprogram for EU/EØS-saker for 2013](#). Utenriksminister Espen Barth Eide informerte Europautvalget både før og etter publisering (i henholdsvis januar og mai d.å.). Den rødgrønne regjeringen var i 2013 spesielt opptatt av å videreutvikle arbeidsprogrammet til et mer strategisk verktøy for å sikre norske målsetninger i europapolitikken. Det var ett av flere prioriterte områder i [stortingsmeldingen om Norges avtaler med EU](#). Den nye tilnærmingen til programmet [ble godt mottatt i Europautvalget i mai](#) hvor Karin Woldseth (FrP) uttalte at det «er et fantastisk dokument som er lettfattelig og veldig omfattende». Programmet ga særlig prioritet til åtte saker:

- Håndhevingsdirektivet/utstasjonering (arbeidsliv)
- Den tredje energimarkedspakken og deltakelse i EUs energibyrå (ACER)
- Ny klimaavtale under FNs klimakonvensjon - samarbeid med EU
- EUs nye tilsynssystem for finansielle tjenester
- Innskuddsgarantiordningen
- Norsk deltakelse i EUs nye programarbeid, særlig på forsknings- og innovasjonsområdet (Horisont 2020)
- Fjerde jernbanepakke
- Nye regler for regionalstøtte

ESA-saker

Det årlige «pakkemøtet» mellom tjenestemenn fra EFTAs overvåkingsorgan ESA og representanter for norske myndigheter ble holdt 21.-22. november. Formålet er dialog og gjensidig utveksling av informasjon med sikte på å løse utestående saker. I forbindelse med møtet [utarbeider ESA et notat med omtale av saker de ønsker å diskutere](#). Notatet inneholder ca. 50 saker. Nedenfor er et utvalg saker, med henvisning til sidetall i notatet, og om det gjelder en klagesak, åpningsbrev, grunnlagt uttalelse eller en sak som har vært i EFTA-domstolen. Se også oversikt over [ESAs prosedyre i traktatbruddsaker](#).

Studiestøtte til barn av arbeidsinnvandrere (side 9)

Dersom man søker om studiestøtte til utdanning i utlandet, er det krav om botid i Norge i en sammenhengende periode på minst to år i løpet av de siste fem årene. Det mener ESA er i strid med EØS-avtalen. ESA viser til at Nederland i juni 2012 tapte en sak i EU-domstolen om krav til botid for å ta med seg studiestøtte til utlandet. Norge har gått med på å endre reglene, men at det først vil gjelde fra budsjettåret 2015-16. (Åpningsbrev)

Barnetrygd (side 13)

EFTA-domstolen har gitt ESA delvis medhold i en sak mot Norge om «eksport» av barnetrygd i EØS-området til barn som ikke bor fast sammen med den forelderen som arbeider i Norge. ESA ønsker informasjon om Norge vil rette seg etter dommen, og i tilfelle hvordan. (EFTA-domstolen)

Busskontrakter i Aust-Agder (side 27)

ESA mener Aust-Agder fylkeskommune brøt EØS-regelverket da de delte ut fem busskontrakter uten noen form for anbud eller kunngjøring. Samferdselsdepartementet har innrømmet brudd på EØS-reglene, men mener det ikke foreligger noen plikt til å si opp kontraktene, og

ber om at ESA godkjenner at de inngåtte avtalene får løpe ut avtaleperioden, siden en tidlig oppsigelse vil få urimelig store juridiske og økonomiske konsekvenser. (Grunngitt uttalelse)

Godsterminaler – manglende konkurranseutsetting (side 28)

ESA har mottatt en klage om at manglende konkurranseutsetting av godsterminaler strider mot EØS-reglene. Det er NHO logistikk og transport som ber ESA om å vurdere beslutningen om å gi driften av norske godsterminaler til Jernbaneverket uten konkurranseutsetting. (Klage)

Vanndirektivet og vannkraftkonsesjoner (side 37)

ESA har mottatt en klage om at norske regler for revisjon av vannkraftkonsesjoner er i strid med EUs vanddirektiv. Det er en rekke kraftkommuner, elveeierlag og miljøorganisasjoner som har tatt saken til ESA. Miljødepartementet skriver i en pressemelding i august at de fastholder at «norsk gjennomføring er i tråd med direktivets krav». Kraftkommunene, elveeierlagene og miljøorganisasjonene mener imidlertid at departementet i sitt svar til ESA «bøyer av for kritikk» fra ESA. (Klage)

Luftkvalitet i storbyer (side 39)

Norge har ikke innfridd sine forpliktelser knyttet til EØS-avtalens regelverk om luftkvalitet, mener ESA, og peker på at Norge har overskredet grenseverdiene for PM10, NO2 og SO2. Krav knyttet til handlingsplaner for å forbedre luftkvaliteten er ikke oppfylt, og det er ikke gjennomført nøyaktige målinger. (Åpningsbrev)

Studiestøtte til nettstudier utenlands (side 43)

ESA mener norske regler om at man bare får studiestøtte til nettstudier ved norske læresteder er i strid med tjenstedirektivet. Kunnskapsdepartementet forsvarer de norske reglene og viser blant annet til usikkerheten rundt kvaliteten på studiene, og at nettstudier ikke gir studentene, og dermed det norske samfunnet, tilleggskunnskap i språk, kultur og samfunn. Norsk høyere utdanning er i hovedsak et offentlig ansvar, og har ikke blir sett på som en tjeneste, hevder departementet. (Åpningsbrev).

Lokal godkjenning for byggeoppdrag (side 44)

Krav om at bedrifter må godkjennes av lokale myndigheter for å kunne påta seg byggeoppdrag er i strid med tjenstedirektivet mener ESA. Norge peker på at formålet med regelen om lokal ansvarsrett er å sikre kvaliteten på bygningsarbeid. I et brev til ESA i september 2012 sier norske myndigheter at loven skal endres. ESA etterlyser status i saken. (Grunngitt uttalelse)

Regler for å starte et lotteri (side 44)

ESA har mottatt en klage som gjelder prosedyrene for å få godkjenning til å organisere et lotteri. Klageren mener prosedyrene ikke er utformet og forvaltet i overensstemmelse med EØS-retten, og viser til EU-dommer om fri etableringsrett og fri bevegelse av tjenester. (Klage)

Andre saker som kan ha interesse:

- Import av hunder fra Romania (side 4)
- Liberalisering av energimarkedet, eldirektiv II (side 7)

- Unionsborgerdirektivet, familiegjensforening m.m. (side 9-11)
- Grensekryssende helsetjenester (side 13)
- Utflyttingsskatt (Exit-skatt) (side 17)
- Passasjeravgift på flyplasser (side 23)
- EUs regelverk om konsekvensutredninger (side 37)
- PFOA i forbrukerprodukter (kjemikalier) (side 38)
- Elektrisk oppvarming av boliger (side 42)
- Alkoholimport (side 46)
- Finnmarkseiendommen - utleie av jaktrett (side 47)

Differensiert arbeidsgiveravgift er ikke omtalt i ESAs notat. Det var i oktober ESA la fram retningslinjene som danner grunnlaget for [godkjenning av norske regionale støtteordninger](#). Regjeringen må melde inn (notifisere) støtteordningene og et såkalt statsstøttekart, som angir hvilke områder som kan motta støtte og hvor mye. Dette må godkjennes av ESA, og vil gjelde fra 1. juli 2014.

Innskuddsgarantiordningen

«[Det beste vi kan håpe på er avgrensede unntak og gode overgangsordninger](#)» uttalte Erna Solberg til VG etter møtet med den tyske forbundskansleren 20. november. Jonas Gahr Støre, APs finanspolitiske talsmann, reagerte ifølge VG på at statsråd Helgesen ikke hadde samme budskap i sin redegjørelse til Stortinget samme dag. [SVs finanspolitiske talsmann Snorre Valen sa 23. november til Nationen](#) at dersom Norge ikke får et unntak, må regjeringen bruke reservasjonsretten i EØS-avtalen. I forkant av sine møter med kommisjonspresident Barroso og presidenten i Det europeiske Råd Herman Van Rompuy 3. desember uttalte Erna Solberg at [regjeringen jobber for et unntak fra EUs regelverk om innskuddsgaranti der vi ønsker å beholde norske regler](#). Finansminister Siv Jensen har 12. desember møter i Strasbourg om saken, bl.a. med kommissær for det indre marked, Michel Barnier.

Rådet og Parlamentet har i lang tid forsøkt å oppnå enighet om ulike regelverk knytte til bankvirksomhet. Kommisjonens forslag knyttet til innskuddsgaranti innebærer en øvre garanti på 100.000 euro per bank.

EUs finansministre drøftet ulike spørsmål knyttet til bankgaranti på sitt møte 14. mai. Det heter bl.a. i [konklusjonene](#) at det var «agreement amongst most member states that deposits under EUR 100,000 must be fully guaranteed». Finanskomiteen i Europaparlamentet vedtok 20. mai sin [innstilling for forslaget](#) til regelverk for gjenoppretting og avvikling av banker og støttet også at konti på under 100 000 euro må være beskyttet.

Norge har i dag en garanti på 2 millioner kroner og har argumentert for at den norske ordningen må kunne videreføres uten at dette vil forstyrre det indre markedet. Finanskomiteen i Europaparlamentet har vedtatt en innstilling som ville tillate en slik videreføring, mens Kommisjonen og Rådet skal være mer skeptiske til dette. Spørsmålet har imidlertid ikke vært sentralt på tidligere forhandlingsmøter om direktivet.

I et forhandlingsmøte 1. oktober i år, skal Rådet og Parlamentet imidlertid ha drøftet et mulig unntak for eksisterende garantiordninger. Finansminister [Sigbjørn Johnsen understreket i et brev 10. oktober](#) til sin litauiske kollega betydningen av dette for Norge. Han sendte likelydende brev til saksordfører og skyggesaksordførere i Parlamentet. Høyskolelektor ved Handelshøyskolen BI, [Dag Jørgen Hveem, uttalte til DinSide 16. oktober](#) at «et lavere garantibeløp ikke vil ha noen praktisk betydning ved valg av bank for folk flest, fordi den nye ordningen vil være god nok.»

Se ellers [Finansdepartementets oversikt over aktivitet](#) for å beholde innskuddsordningen.

Statsministerens og EØS- og EU-ministerens samtaler i Brussel 2.-3. desember

«For å få mer innflytelse over saker som har stor betydning for oss, er det viktig at vi er i tett dialog med EU. Men for Norge dreier det seg om mer enn en diskusjon om små og store saker, det dreier seg om hvordan vi i samarbeid kan klare å få til et mer konkurransedyktig Europa», sa statsminister Erna Solberg da hun [besøkte EU-kommisjonens president, Jose Manuel Barroso og presidenten i Det europeiske råd Herman Van Rompuy](#) i Brussel 3. desember.

Både Barroso og Van Rompuy understreket at Norge er en viktig og forutsigbar handelspartner. Statsminister Solberg svarte at EU representerer det største markedet for norsk eksport og at EU også er en svært viktig samarbeidspartner for Norge på klima- og energiområdet, i egenskap av å være største mottaker av norsk olje og gass, gjennom EØS-avtalen og i de internasjonale klimaforhandlinger. Samtalene på energi og klima var spesielt viktig med tanke på at EU nå diskuterer utformingen av et klima- og energirammeverk for 2030.

I samtalene kom statsministeren også inn på mer aktuelle EØS-saker som etterslepet i innlemmelse av rettsakter i EØS-avtalen og de kommende forhandlingene om EØS-midler.

4. desember fortsatte Erna Solberg turen til Aten hvor hun hadde [samtaler med statsminister Antonis Samaras](#) og innkommende leder for formannskapet i EU (fra 1. januar 2014). På dagsorden stod de greske formannskapsprioriteringene som inkluderer det indre marked, migrasjon, energi, økonomisk utvikling samt maritime. Dette er saker hvor Norge og EU allerede samarbeider tett gjennom EØS- og Schengen-samarbeidet. Statsminister Solberg understreket derfor at Norge ønsker å jobbe tett med det greske formannskapet på disse områdene. Statsminister Samaras understreket spesielt betydningen av de EØS-midlene som benyttes på migrasjonsområdet i Hellas.

Statsminister Solberg tok også opp Thorbjørn Jaglands kandidatur til en ny periode som generalsekretær i Europarådet, og fikk umiddelbart positivt svar fra gresk side.

Også EØS- og EU-minister Vidar Helgesen var med på møtene med Barroso og Van Rompuy i Brussel. I tillegg hadde han egne møter med representanter for Kommisjonen og Europaparlamentet for å diskutere aktuelle EØS- og Schengen-saker:

- EUs kommissær for sysselsetting, sosialpolitikk og inkludering, László Andor
- Mia Åsenius, kommissær Cecilia Malmstrøms kabinetsjef
- Europakommisjonens visepresident og kommissær for digital dagsorden, Neelie Kroes

- Fiskerikommisær Maria Damanaki
- Europaparlamentsmedlemmene Malcolm Harbour og Pat the Cope Gallagher

Andre statsråder har også nylig besøkt Brussel:

- 25. november: Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen, i anledning EUs utdanningsministermøte.
- 26. november: Fiskeriminister Elisabeth Aspaker, for å fortsette samtalene om makrell med EUs fiskerikommisær Maria Damanaki.
- 2. desember: Samferdselsminister Ketil Solvik-Olsen, for møte med saksordfører i Europaparlamentet på forslaget til ny ekompakke.
- 10. desember: Samferdselsministeren Ketil Solvik-Olsen besøker den greske transportministeren i forbindelse med at Hellas tar over EUs formannskap.
- 11. desember: Finansminister Siv Jensen reiser til Strasbourg og møter blant annet kommisær for EUs indre marked og tjenester, Michel Barnier og flere medlemmer av Europaparlamentet.

Utvalgte rettsakter:

Forordning 1070/2009 – Single European Sky II

Vedtaket av forordning 1070/2009 tas med forbehold om Stortingets samtykke siden det vil innebære suverenitetsavståelse. Det er også verd å merke seg at Europakommisjonen i sommer la fram et forslag som kan komme til å bety utvidet suverenitetsavståelse. Det nye forslaget er ikke omtalt i informasjon regjeringen har sendt Europautvalget.

Forordning 1070/2009 handler om [en revisjon av regelverket om «Et felles europeisk luftrom»](#), og omtales som Single European Sky II. Forordningen endrer de fire hovedforordningene som ble vedtatt i 2004, og som er inntatt i EØS-avtalen: Rammeforordningen (549/2004), Tjenesteytingsforordningen (550/2004), Luftromsforordningen (551/2004) og Samvirkningsforordningen (552/2004).

Ifølge informasjonen Europautvalget har mottatt gjelder suverenitetsavståelsen de tre første forordningene, og går ut på følgende:

-549/2004: bestemmelsene angående etablering av et ytelsessystem for utøverne av flysikringstjenester. Dette betyr at flysikringsoperatørene, som Avinor i Norge, blir målt etter ytelse når det gjelder sikkerhet, kapasitet, miljø og kostnader. Dersom målene i siste instans ikke blir møtt, vil det få juridiske konsekvenser. Slik vi forstår det er det EFTAs overvåkingsorgan ESA som fatter bindende vedtak.

-550/2004: kravene til etablering av funksjonelle luftromsblokker (FAB), der flere land skal samarbeide for å optimalisere bruken av luftrommet og tjenesteytingen. Det stilles krav om en felles uavhengig tilsynsmyndighet. Fristen for å etablere funksjonelle luftromsblokker (FAB)

var 4. desember 2012, og Norge, Finland Estland og Latvia [inngikk en avtale i juni 2012 om opprettelse av NEFAB](#) (North European Functional Airspace Block). [Forholdet til Grunnloven ble ikke diskutert i den sammenhengen](#).

-551/2004: rollen til nettverksforvalteren og det tilhørende nettverkstyret blir utvidet og sentralisert. Det vil bety at Eurocontrol, som tidligere, kan gi pålegg direkte til private aktører. Ansvar vil gjelde utforming av rutenettet, koordinering av bruken av luftrommet (tildeling av tidsluker), samt koordinering og allokering av begrensede ressurser, som radiofrekvenser. Som følge av endringene kan Norge miste noe av sin påvirkningsmulighet i slike spørsmål.

[2004-lovgivningspakken ble gjennomført som en forskrift, men ble vedtatt av Stortinget med Grunnlovens § 26](#), siden den ble ansett som en sak av særlig viktighet og krevde budsjettvedtak. I St.prp. nr. 87 (2005-2006) slås det fast at «Tilslutning til samarbeidet om et felles europeisk luftrom innebærer ingen avståelse av suverenitet over det norske luftrommet», Det blir imidlertid pekt på at det vil kunne oppstå et politisk press i EU i retning av større grad av overnasjonalitet i beslutningsprosedyrene, hvis arbeidet med å dele inn luftrommet på en funksjonell måte «ikke skulle gå slik man hadde forestilt seg».

I forbindelse med behandlingen av 2004-lovgivningspakken i Transport- og kommunikasjonskomiteen omtalte [Fremskrittspartiets medlemmer forholdet til Grunnloven](#): «EØS-avtalen fører til stadig sterkere EU-tilpasning på stadig flere områder, og at saker som kan antas å berøre Norges suverenitet, bør behandles svært grundig». De ba Regjeringen utrede nærmere konsekvensene av innlemmelsen av forordningen.

Suverenitetsavståelse og bruk av simpelt flertall i saker som gjelder «lite inngripende» suverenitetsoverføringer, i stedet for Grunnlovens § 93, har vært diskutert den siste tiden, sist i en [artikkel av Fredrik Sejersted i Nytt Norsk Tidsskrift](#). Saken er aktualisert ved pediatrixforordningen (sak i EØS-rådsmøtet forrige måned) og tømmerforordningen (for tiden til behandling i Stortinget). Senterpartiet har nylig [bedt Stortingets presidentskap om å innkalle alle partiene på Stortinget til en drøfting](#) av hvordan en håndterer spørsmålet om «lite inngripende» suverenitetsoverføring.

Regelverket knyttet til Single European Sky er svært omfattende og detaljert. Målet med regelverket er å lage et overordnet system for samarbeid om lufttrafikken i Europa. [Tor Simonnæs, i Europakommisjonen, omtaler den slik](#): «Det skal bidra til fortsatt vekst i flytrafikken på den mest bærekraftige måten og til en riktig pris, samtidig som sikkerheten også bedres». Det vil redusere unødig lange flyruter og gi en utretting av rutenettet i Europa. Simonnæs viser til at nordmenn har stilt spørsmål ved deltakelse, siden vi som et langstrakt land i periferien verken har problemer med et hektisk rutenett eller stor trafikk i luftrommet. «Men nordmenn er blant de som flyr mest i Europa, og vi er derfor avhengig av god flyt i flytrafikken nedover på kontinentet», sier Simonnæs.

I regjeringens EØS-notat omtales også endringer knyttet til avgiftssystemet for flysikringstjenester, hvor tjenesteytere ikke lenger kan kreve å få dekket alle kostnadene, og hvor det ikke lenger vil være lov å kryss-subsidiere mellom underveistjenesten og tårntjenesten. Avinor har i høringen vist til at det de er pålagt å drive tjeneste også der det er økonomisk svært ulønnsomt: «Det er viktig at disse forhold tas med i betraktningen når det åpnes for at medlemssta-

tene kan velge å dekke et eventuelt underskudd med offentlige subsidier. Det forutsettes også at Avinor som sådan kan gjøre dette».

Liechtenstein er unntatt fra samtlige rettsakter i 2004-lovgivingspakken. Island har en spesiell tilpasningstekst angående prinsippene for fastsetting av avgiftene. Dessuten ligger Island utenfor det geografiske virkeområdet til regelverket. Ifølge regjeringens EØS-notat vil disse tilpasningene bli videreført. Danmark, Sverige og Island deltok opprinnelig i initiativet omkring NEFAB, men valgte underveis å gå ut av samarbeidet.

[I juni i år la Europakommisjonen fram forslag for å styrke gjennomføringen av Single European Sky II](#), omtalt som SES 2+. Ifølge [Samferdselsnytt 4/2013](#) foreslås det blant annet:

- Fult organisatorisk og budsjettmessig skille mellom nasjonalt tilsyn og den/de som driver luftkontrollen,
- Styrking av ytelseskravene (for sikkerhet, kostnadseffektivitet, kapasitet og miljø) ved at Kommisjonen får en sterkere rolle og mulighet for sanksjoner.
- Styrking av nettverksforvalteren Eurocontrol sin rolle.
- Åpning av markedet for «support services» gjennom anbudsordninger. Dette gjelder for eksempel værtjenester og navigasjons- og overvåkingstjenester.

Ifølge det den danske regjeringens notat til Folketinget (side 92) foreslår Kommisjonen å [utvide det geografiske virkeområdet til også å omfatte Nord-Atlanteren](#). Dette vil få «vidtgående konsekvenser bl.a. fordi området i dag reguleres under internasjonale flyveregler (ICAO) – et område som ligger utenfor Kommisjonens jurisdiksjon». Regjeringen støtter Kommisjonens overordnede målsetting, men mener forslaget kommer for kort tid etter 2009-lovgivingspakken. Det er et forslag av «potensiell stor rekkevidde», og det bør foretas en nærmere konsekvensanalyse. Forslaget er for tiden til behandling i Europaparlamentet og Rådet.

[Europeisk fagbevegelse er svært kritisk til SES 2+](#), fordi den etter deres mening er en trussel mot sysselsettingen og arbeidsforholdene.

Direktiv 2010/63 om beskyttelse av dyr brukt til vitenskapelige formål

Målet med det nye [direktivet](#) er å bedre velferden for dyr som brukes i vitenskapelige forsøk, skape like vilkår for industrien og fremme forskningsaktivitet. Det gir blant annet regler for erstatning av og reduksjon i bruken av dyr, forbedring av forsøksmetoder, avl og stell, samt vurdering og godkjenning av prosjekter som involverer dyr.

Direktivet vil bli gjennomført i en ny forsøksdyrforskrift. I forbindelse med [Mattilsynets høring om gjennomføringen](#) var det blant annet kritikk av at:

- Forvaltningen av og tilsyn med dyreforsøk skal sentraliseres. [De medisinske fakultetene, universitetssykehusene og Folkehelseinstituttet er svært urolige](#) over at det stedlige nærværet og kontrollen forsvinner. Det vil føre til økt behandlingstid og byråkrati, som vil gå ut over både dyrevelferd og kvaliteten i forskningen.

- Flere høringsinstanser etterlyste videreføring av strengere nasjonale bestemmelser, slik direktivet åpner for. Mattilsynet mener direktivet favner disse bestemmelsene, men vil vurdere å spesifisere forskriften noe mer.

Forordning 528/2012 om markedsføring og bruk av biocidprodukter

[Forordningen](#) erstatter dagens biociddirektiv fra 1998, og vil bety et mer harmonisert og helhetlig regelverk i hele EØS-området. Den vil bli gjennomført i biocidforskriften, og vedtak i EØS-komiteen vil bli tatt med forbehold om Stortingets samtykke av budsjettmessige grunner. Forordningen gjelder ikke bekjempningsmidler som det fins andre EU-rettsregler for, for eksempel plantevernmidler og legemidler.

[Nytt i forordningen](#) er blant annet at:

- Behandlede produkter blir en del av regelverket. Det vil også gjelde produkter importert fra land utenfor EU. (Eksempel: utemøbler behandlet med impregneringsmiddel)
- Det blir mulig å få en sentral EU-godkjenning, som vil gjelde i alle EØS-landene. EUs kjemikaliebyrå (ECHA) får en sentral rolle. Utgiftene dekkes med gebyrer.
- Lavrisikoprodukter kan godkjennes ved en forenklet prosedyre, hvor godkjenningen vil gjelde for hele EØS-området.
- Det vil bli enklere å få en samlet godkjenning av like produkter (produktfamilier).
- Målet er å harmonisere strukturen på landenes gebyrer, men ikke størrelsen.

Forordningen har mange henvisninger til at utdypende regelverk er nødvendig. Europakommisjonen har allerede vedtatt noen slike gjennomføringsforordninger, og andre er foreslått.

Andre aktuelle saker:

Den økonomiske situasjonen i EU/EØS

Økonomiske indikatorer

[Eurostat publiserte i oktober tall](#) som viser en svak vekst på 0,3 % andre kvartal 2013 sammenlignet med samme periode i fjor. Dette gjelder både i eurosonen og EU27 (tall for Kroatia er ikke med i denne statistikken). Vi har grunn til å være forsiktig optimistiske [sa kommisjonspresident José Manuel Barroso](#) etter toppmøtet i Brussel 24.-25. oktober. Han viste til den positive veksten i andre kvartal og at det er positive forventninger for resten av 2013.

En annen positiv nyhet er at irsk økonomi er i ferd med å friskmeldes. Det vil si at Irland i desember går ut av redningsprogrammet som administreres av den såkalte troikaen, dvs. Kommisjonen, Den europeiske sentralbanken og Det internasjonale pengefondet. Samtidig skal [finanskomiteen i Europaparlamentet gjennomføre en gransking](#) av arbeidet til troikaen med utgangspunkt i kritikk knyttet til manglende legitimitet og åpenhet.

Arbeidsledigheten i EU28 i oktober var på 10,9 % viser [tall Eurostat la fram 29. november](#). I Eurosonen var arbeidsledigheten 12,1 % - en svak nedgang fra 12,2 % i september Tallene viser en fortsatt økning i ledigheten i flere land, bl.a. Hellas og Spania som nå har en ledighet på hhv. 27,3 % (tall for august) og i Spania 26,7 %. Vekst og arbeidsplasser er Kommisjonens viktigste målsetninger for 2014, med vekt på å redusere ledigheten blant unge.

Frankrikes kredittverdighet [ble tidligere i november ytterligere nedgradert fra AA+ til AA](#) av ett av de store kredittvurderingsbyråene. Dette skyldes uro for manglende reformvilje hos den franske regjeringen. Den franske presidenten sa i en kommentar at bare regjeringens politikk kan sikre tiltro til fransk økonomi.

[Nederland fikk også sin kredittvurdering redusert i slutten av november, fra AAA til AA+](#). Hovedårsaken til nedgraderingen er at kredittvurderingsbyrået S&P ikke tror farten vil øke nevneverdig i den nederlandske økonomien på ennå et par år. Med dette har kun tre euroland en AAA-vurdering, nemlig Finland, Luxembourg og Tyskland.

[Den europeiske sentralbanken \(ECB\) endret ikke styringsrenten på sitt møte 5. desember.](#)

Økt koordinering

[Finansministrene fra Eurosonen møttes i Brussel 22. november](#) for å drøfte Kommisjonens vurderinger av nasjonale budsjetter. Dette var første gang ministrene møttes til denne typen diskusjon. Ministrene la vekt på samarbeid framfor straff skrev European Voice i en kommentar til møtet. Det var ingen land som fikk beskjed om å revidere sine budsjetter. [Det ble spesielt lagt merke](#) til at Italia og Spania fikk tilbakemelding om ytterligere innstramminger, men at de samtidig fikk mer tid til å gjennomføre strukturreformer. Det var 15. november [finanskommissær Olli Rehn la fram Kommsjonens vurdering](#) av utkastet til nasjonale budsjetter. Bare Estland og Tyskland fikk godkjent-stempel, mens Finland, Italia, Malta og Spania ble vurdert å ha budsjetter som var på grensen til å bryte med finanspakten euro-landene er enige om.

I kjølvannet av den økonomiske krisen har EU arbeidet med å styrke den økonomiske styringen – spesielt i eurosonen. Etablering av [det europeiske semesteret](#) innebærer en årlig syklus for dialog mellom Kommisjonen og medlemsstatene om de økonomiske utsiktene, behovet for reformer og utformingen av nasjonale budsjetter. I forbindelse med det nye rammeverket refereres det ofte til en «six pack» med 6 forordninger og direktiver for finansiell- og makroøkonomisk overvåking for EU28 og en «two pack» med ytterligere regler for koordinering og overvåking av budsjettprosessene i landene i eurosonen.

På sitt årlige møte i april [ble presidentene i Europaparlamentet og nasjonale parlamenter i EU-landene enige](#) om å etablere en ny interparlamentarisk konferanse for styring av den økonomiske politikken i EU (omtalt som Artikkel 13-konferansen). [Det første møtet i konferansen fant sted i Litauen 16.-17. oktober](#). Et sentralt tema på konferansen var hvordan man kan involvere parlamentene i diskusjonen av nasjonale reformprogrammer for å sikre eierskap og demokratisk kontroll. Samtidig viste diskusjonene på møtet betydelig uenighet mellom nasjonale parlamenter og Europaparlamentet om formålet med konferansen. Europaparlamentet blokkerte vedtak av en forretningsorden for konferansen. Det er derfor ikke avklart om det vil åpnes for at EØS/EFTA-landene kan delta som observatører.

Finanstilsyn – og eventuell norsk deltakelse

EU har opprettet flere tilsyn for å styrke overvåkingen av trusler mot den finansielle stabiliteten. Dette omfatter både mikrotilsyn (European System of Financial Supervisors) og makrotilsyn (European Systemic Risk Board). I

I [EU/EØS-redegjørelsen](#) i november trakk statsråd Vidar Helgesen fram norsk deltakelse i EUs tre tilsyn på finansområdet som «svært viktig». Samtidig sa han at «For Norge vil det ofte være meget viktig å delta i slike byråer eller tilsyn, men deltakelse kan reise prinsipielle spørsmål når det gjelder Grunnlovens rammer for overføring av kompetanse til internasjonale organer». I forkant av sine møter med kommisjonspresident Barroso og presidenten i Det europeiske Råd Herman Van Rompuy 3. desember uttalte statsminister Erna Solberg at [regjeringen mener Norge bør kunne ha parallelle organer knyttet til finanstilsynene](#).

En problemstilling i denne sammenhengen er at Grunnlovens § 93 krever at Norge er «tilsluttet eller slutter sig til» den organisasjonen som får overført suverenitet. Spørsmålet er da hvordan Norge skal forholde seg til uavhengige EU-byråer og – tilsyn som har myndighet til å treffe bindende beslutninger ovenfor norske myndigheter, bedrifter og borgere. Norge har til nå deltatt som observatør i byråer og tilsyn, men uten stemmerett. Dette er en problemstilling som bør ligge øverst i statsråd Helgesens saksbunke skrev skriver jusprofessor Mads Andenæs og førsteamanuensis Halvard Haukeland Fredriksen i en [kronikk i Dagens Næringsliv](#) 18. november.

Bankunion

Det er fortsatt åpent når EU vil kunne enes om utforming av [den såkalte bankunionen](#), dvs. felles regler for regulering av banker. European Voice skrev 5. desember at det er uenighet bl.a. om hvem som skal bestemme når en bank skal avvikles og i hvilken grad investorer og aksjeeiere skal bære kostnader. Det er også uenighet om hvorvidt det europeiske banktilsynet skal kunne pålegge nasjonale tilsyn å akseptere bindende meglingsløsninger om det er uenighet mellom dem. Forhandlingene mellom Rådet, Parlamentet og Kommisjonen er ventet å fortsette i Strasbourg denne uken.

Målet med bankunionen er en mer robust finanssektor. Dette omfatter regler knyttet til tilsyn, kapitalkrav, innskuddsgaranti og krisehåndtering. På sitt møte 15. oktober 2013, ble EUs finansministre [enige om en felles overvåkningsmekanisme for banker](#) som skal bestå av Den europeiske sentralbanken og nasjonale tilsyn. Land som ikke deltar i eurosamarbeidet vil få anledning til å knytte seg til den nye mekanismen. På EU-toppmøtet 24.-25. oktober ble det understreket at det er et mål å oppnå politisk enighet om de andre elementene i bankunionen før nytt valg til Europaparlament i mai 2014. Se også omtale i [Stortingets EU/EØS-nytt 21. august](#). Finansministrene møtes i Brussel igjen 10. desember og det [ser ut som om medlemslandene, med Tyskland og Frankrike i spissen, der er rede til å ta viktig steg videre på veien mot en bankunion](#).

[EUs finansministre ble ikke enige om en felles posisjon](#) knyttet til krisehåndteringen av banker på sitt møte 15. november. [Luxembourg og Østerrike motsatte seg også nye regler](#) om økt innsyn i utenlandske bankkontoer. Finanskomiteen i den svenske riksdagen vedtok i oktober å be riksdagen om å sende en begrunnet uttalelse til EU om at deler av forslaget om håndtering

av krisebanker er i strid med de såkalte nærhets- og proporsjonalitetsprinsippene. Også i Danmark og Tyskland har det vært diskusjon om dette. Forslaget er i utgangspunktet ikke merket som antatt EØS-relevant, men inneholder særregler for banker som er aktive både innenfor og utenfor den kommende bankunionen. [Les mer i Stortingets EU/EØS-nytt 8. oktober.](#)

Skatt på finanstransaksjoner

[Forslaget om en skatt på finanstransaksjoner er ikke i strid med EU-retten.](#) Det skriver EUObserver 6. desember etter å ha fått tilgang til et utkast til rapport om saken fra Europakommisjonens jurister. Elleve EU-land ønsker gjennom såkalt forsterket samarbeid å innføre en skatt på finanstransaksjoner. [Europakommisjonen la i mars fram forslag til en slik skatt.](#) Kommisjonen sa 27. februar at [inntektene fra skatten burde brukes til å bekjempe fattigdom og klimaendringer.](#)

Flere land, spesielt Sverige og Storbritannia, har vært mot innføring av en slik skatt. I september kom det en uttalelse fra juristene i Rådet om at forslaget kan være rettstridig. Storbritannia sa allerede i april at skatten vil være i strid med EUs traktat og at landet ønsker å prøve forslaget for EU-domstolen. De 11 landene som ønsker å innføre skatten har også bedt om [en nærmere konsekvensvurdering av enkelte deler av forslaget.](#) Bl.a. har de bedt om en vurdering av konsekvensene for offentlige lånekostnader. Se også [Stortingets EU/EØS-nytt 12. september.](#)

Kommende møter:

- 9. desember: [Finansministrene i euro-gruppen møtes](#)
- 18. desember: Rentemøte i Den europeiske sentralbanken
- 19. – 20. desember: [Møte i det europeiske råd](#)

Schengen-samarbeidet

[På rådsmøtet forrige uke sa justisministrene igjen nei til at Romania og Bulgaria kan delta i Schengen-samarbeidet.](#) De to landene har oppfylt de formelle kravene, men har ventet i to år på en avgjørelse. Medlemskap krever enstemmighet, men flere land har vært kritiske, blant dem Tyskland og Finland. Romania ser ut til å ha resignert: «[Vi er klare for Schengen når dere er det](#)», sa innenriksministeren før EU-møtet.

I forbindelse med rådsmøtet [la Europakommisjonen fram sin halvårslige statusrapport om Schengen-samarbeidet.](#) Fra april-juni 2013 ble det registrert 80 000 personer med ulovlig opphold i EU. I samme periode ble det avslørt 24 805 ulovlige grensepasseringer, en økning på 155 prosent i forhold til første kvartal 2013. Det er den største økningen mellom to påfølgende kvartaler siden 2008. Det skyldes sannsynligvis bedre værforhold i Middelhavet og utviklingen i asylpolitikken i Ungarn. Fra januar 2013 ble asylsøkere i Ungarn sendt til åpne asylsentre, i stedet for lukkede, noe som førte til en sterk økning i avsløring av ulovlige grensepasseringer. Fra juli 2013 har Ungarn økt bruken av lukkede senter igjen.

Kommisjonen viser til at Hellas har gjort framskritt i forvaltningen av yttergrensene, og lover fortsatt økonomisk støtte og Frontex-bistand. Kroatia deltar ennå ikke i Schengen-samarbeidet. I rapporten står det: «når landet har meddelt at det er klart, blir det lagt planer for

Schengenevalueringen». Antall asylsøknader fra de visumfrie landene i det vestlige Balkan har falt med 5,6 prosent.

Rapporten omtaler også arbeidet med tilbakesendingsavtaler, blant annet med Kapp Verde, Armenia og Aserbajdsjan. Det er nå også klart at [EU den 16. desember skal innlede forhandlinger med Tyrkia](#). I bytte mot visumlettelse vil Tyrkia undertegne en tidligere framforhandlet avtale om å ta tilbake flyktninger som tar seg ulovlig inn i EU.

I forbindelse med rådsmøtet forrige uke ble også rapporten fra Task Force Mediterranean lagt fram. Den inneholder tiltak som på kort sikt kan forebygge framtidige hendelser som Lampedusa-katastrofen. Se egen sak.

[Kommisjonen la i februar fram tre forslag om «smarte grenser»](#). Målet er å effektivisere grensekontrollen, samtidig som sikkerheten ved grensene skal styrkes. Ny teknologi skal tas i bruk, blant annet et system for inn- og utreisekontroll av alle tredjelandsborgere, Entry Exit System. [EUs tilsyn for datasikkerhet, EDPS, kritiserte i sommer forslagene](#), og mener de er både «kostbare, uprøvde og inngripende». EDPS viste til at stadig flere databaser i grensekontrollarbeidet (VIS, SIS, Eurodac osv.) gjør det mer komplisert for reisende å utøve sine retter, og så med uro på den generelle trenden der politimyndighetene kan få tilgang til persondata som er samlet inn før det har vært grunnlag for mistanke om kriminalitet.

EUs politikk på justisområdet etter 2014

[Stockholmsprogrammet legger rammene for EUs politikk på det rettslige området](#), blant annet asyl- og innvandringspolitikk, grensekontroll, visum, politisamarbeid, indre sikkerhet og strafferett. Programmet gjelder fram til 2015. For tiden foregår det et arbeid i EU-landene for å komme med innspill og prioriteringer for et nytt program i perioden 2015 til 2019. Det er forventet at Europakommisjonen vil legge fram en meddelelse om et post-Stockholm initiativ i begynnelsen av 2014.

I forbindelse med arbeidet med Stockholmsprogrammet, sa [justisminister Knut Storberget i Europautvalget i januar 2009](#) at: «Dette arbeidet følger jeg med spenning, i og med at svært mange av initiativene som vil komme under det nye femårsprogrammet, vil få konsekvenser for Norge, enten gjennom EØS-avtalen eller vår tilknytningsavtale til Schengen».

Det er Det Europeiske Råd som skal vedta et nytt program. Den første formelle diskusjonen skjer på toppmøtet i juni 2014, og planen er å vedta et nytt program på møtet i desember 2014.

Etter at flere land har lagt press på det litauiske formannskapet, ble saken [diskutert på møtet mellom EUs justisministre forrige uke](#). Ministrene ble enige om at det framtidige programmet skulle være konkrete og konsentrert om resultater. Det skal ikke være en katalog over initiativ, men et dokument som legger vekt på kvalitet.

Åtte land, blant dem Finland, Sverige, Tyskland og Storbritannia, sendte på forhånd et felles innspill, hvor de understreker at det er behov for et nytt program. «Det er viktig at det finnes,

ellers er risikoen stor for at vi får en utvikling av EU-samarbeidet som ikke har støtte i medlemslandene», uttalte Sveriges justisminister, Beatrice Ask, til Sveriges Radio. I [innspillet fra de åtte landene](#) legges det vekt på at det må være en åpen prosess og at landene vil arbeide videre med å utvikle mål og prioriteringer, sammen med andre medlemsland, fram til juni 2014.

I den danske [regjeringens notat til Folketinget](#) (side 8-12) vises det til at Danmark sammen med «syv likesinnede land» har utarbeidet et felles innspill om prioriteringer på asyl- og innvandringsområdet. Det legges vekt på praktisk samarbeid og gjennomføring av dagens lovgivning, framfor å vedta ny lovgivning. For politi- og strafferettssamarbeid legger Danmark også vekt på implementering og konsolidering av eksisterende lovgivning. I den sammenhengen er det relevant at Lisboatraktatens overgangsperiode på 5 år går ut omtrent samtidig med at Stockholmsprogrammet avsluttes. Det betyr at politi- og strafferetten vil komme under EU-domstolens

jurisdiksjon.

Europol; ny forordning og arbeid for norsk deltakelse i parlamentarisk kontroll

Komiteen for borgernes rettigheter og justis- og innenrikssaker (LIBE) i Europaparlamentet er på nyåret forventet å stemme over en [innstilling](#) fra saksordfører Agustin Diaz de Mera Garcia Consuegra (EPP, Spania) til [Europakommisjonens forslag til forordning om EU-byrået for politisamarbeid- og trening \(Europol\)](#). Det foreligger 667 endringsforslag til innstillingen.

Forordningen introduserer for første gang parlamentarisk kontroll av Europols aktiviteter. Denne skal organiseres i fellesskap av Europaparlamentet og de nasjonale parlamentene og er ment å overse informasjon om arbeidsprogram, årsrapporter, trusselvurderinger, strategiske analyser og mer generelle situasjonsrapporter. I et interparlamentarisk møte i Brussel i november d.å. utfordret nasjonale parlament saksordførers forslag om at Europaparlamentet og LIBE-komiteen skal ha en ledende rolle i den parlamentariske kontrollen. Det er derfor fremdeles uvisst hvilken form den til slutt vil få. Les mer i [innberetningen fra Stortingets Brusselkontor](#).

Fra Stortingets side har det vært viktig å påpeke at en slik prosess også bør omfatte norske parlamentarikere siden Norge har et tett samarbeid med EU i Europol. Stortingets president understreket dette i brev til Kommissær Malmström i mars 2012 og i samtaler med Europaparlamentets vise-president Othmar Karas i april 2013. Stortingets EFTA/EØS-delegasjon har siden fulgt opp med møte med saksordfører, en EFTA-parlamentarikerresolusjon og direkte kontakt med de politiske gruppene i Europaparlamentet. De Grønne har fremmet et endringsforslag om å inkludere parlamentene i EFTA-landene (alle Schengen-medlemmer og Europol-partnere) som observatører. Så langt har sosialdemokratene og de liberale signalisert støtte for forslaget. For å få gjennomslag, må også de konservative gi sin støtte.

Forslaget til forordning om Europol har som formål å gjøre byrået mer effektivt på informasjonsutveksling og trening for politimyndigheter i medlemslandene. Kommisjonens forslag om å slå sammen Europol og Cepol (det europeiske politiakademi) har vakt særlig bekymring

og vært en av hovedsakene i debatten i LIBE-komiteen. Dette skyldes at komiteen ikke er overbevist om fordelene med å slå sammen de to institusjonene. Det ser ut som om komiteen vil stemme mot forslaget. I Rådet har det også vært motstand mot dette. Samtidig er det klart at CEPOL må flytte fra sine nåværende lokaler i Storbritannia og flere EU-land har meldt sin interesse for å være vertskap for CEPOL.

Europol startet som et mellomstatlig organ mellom EU-medlemslandene i 1999. I 2009 ble det på basis av en rådsbeslutning omgjort til et EU-byrå, samtidig som Lisboatraktaten opphøyde EUs politisamarbeid til et overstatlig samarbeidsområde.

Norge har en samarbeidsavtale ([Operational Agreement](#)) med Europol fra 2001 og er en aktiv medspiller i Europol-samarbeidet. Siden 2002 har Norge hatt en politisambandsmann utstasjonert ved Europol-kontoret i Haag. Kommunikasjon til og fra Europol foregår via Kripos.

Internasjonal handel (WTO/Bali, EU-USA, UK-Kina...)

WTO: Bali-pakken

«Resultatet fra ministerkonferansen på Bali er svært gledelig etter mange års stillstand. Dette er godt nytt for den globale innsatsen for å redusere verdens fattigdom og vil gi sårt tiltrengt stimulans til verdensøkonomien», uttalte utenriksminister Børge Brende om «[Bali-pakken](#)». Etter forhandlinger gjennom to netter og nesten ett døgn på overtid oppnådde medlemslandene enighet under den 9. ministerkonferansen i WTO på Bali natt til 7. desember norsk tid.

WTOs 160 medlemsland ble enige om blant annet en ny avtale om forenkling av handelsprosedyrer som er ment å bidra til vekst og sysselsetting. Pakken inneholdt også en erklæring om å utvise tilbakeholdenhet i bruken av eksportsubsidier på landbruksområdet, tollkvoteadministrasjon og matvaresikkerhet for utviklingsland, som var det siste punktet som falt på plass. «Bali-pakken» utgjør en del av Doha-runden som har pågått siden 2001 og stått i stampe siden 2008. Kritikerne vil si at Bali-pakken kun utgjør en liten del av Doha-forhandlingene og derfor ikke representerer nok fremgang, mens andre vil hevde at det var ytterst nødvendig at WTO i det hele tatt greide å enes om noe.

Den største utfordringen var på matsikkerhet hvor India ønsket å beskytte sine bønder mens andre utviklingsland (f.eks. Pakistan, Thailand, Uruguay) fryktet dette kunne undergrave forholdene til egne bønder og eksportører. Man ble til slutt enige om en fireårig fredsklausul hvor ingen kan utfordre Indias matsikkerhetstiltak før desember 2017 mens India på sin side må garantere at slike tiltak "do not distort trade or adversely affect the food security of other [WTO] members".

[Flere interesseorganisasjoner mener at Bali-pakken i for liten grad bedrer situasjonen for de fattigste landene i WTO.](#) World Development Movement (WDM) mener det var en avtale for internasjonalt næringsliv, ikke for verdens fattigste: "The aggressive stance of the US and EU means that we have moved only a little, and shows again that the WTO can never be a forum for creating a just and equal global economic system." Også Simon Evenett, professor i internasjonal handel ved universitetet i St.Gallen, mente lite var oppnådd på Bali: "Beyond papering over a serious dispute on food security, precious little progress was made at Bali".

[Norsk Bonde- og Småbrukerlag reagerte negativt på avtalen](#): «Avtalen i Verdens handelsorganisasjon (WTO) på Bali er en seier for de rike lands eksportinteresser. For en rettferdig verdensorden er avtalen et nytt tilbakeslag», uttalte leder Merete Furuberg til Nationen 9. november. [NHO ønsket avtalen velkommen](#) og understreket at Norge er tjent med brede og omfattende avtaler mellom mange land som den man kom fram til på Bali. «Små land med mye utenlandshandel blir veldig fort statister på sidelinjen når de store blokkene forhandler», sa Petter Brubakk, næringspolitisk direktør i NHO, som blant annet tror norsk fiskeeksport vil bli enklere med avtalen som et resultat av handelsforenklingene som ble inngått på Bali.

EU-USA forhandlingene

[EUs kjemikallovgivning \(REACH\) har blitt et tema i forbindelse med de pågående frihandelsforhandlingene mellom EU og USA \(TTIP\)](#). I slutten av november informerte amerikanske kjemikalieprodusenter om at REACH kunne medføre en handelshindring og ha negative konsekvenser for små og mellomstore amerikanske bedrifter som eksporterer til EU.

For å sikre myndighetenes rett til å regulere og investorenes behov for beskyttelse, er det vanlig at handels- og investeringsavtaler omfatter tvisteløsningsmekanismer mellom investorer og stater (ISDS). Ifølge Europakommisjonen har disse tvisteløsningsmekanismene stort sett fungert bra, men det er behov for å finne [en bedre balanse mellom myndighetenes og investorenes rettigheter](#). Kommisjonen innser at det ikke er hensiktsmessig med en generell klausul om at investorene skal sikres en rettferdig og rimelig behandling. Kommisjonen vil derfor at alle handels- og investeringsavtaler skal presisere hvilke elementer som blir dekket og som blir forbudt, slik at investorene verken får for mye eller for lite makt. Kommisjonen vil også unngå at investorer setter fram flerfoldige og/eller useriøse krav. Investorer som taper, må betale alle saksomkostninger. Tvisteløsningsmekanismene skal også sikre innsyn, åpenhet og medvirkning. Kommisjonen mener at avtalene med Canada og Singapore vil omfatte en slik bedre balansert tvisteløsningsmekanisme. Det er bl.a. klausuler som skal sikre at de deltakende landene tolker bestemmelsene likt, og at selskaper ikke skal få kompensasjon bare fordi inntektene er blitt redusert på grunn av lover og regler som skal ivareta myndighetenes og befolkningens interesser. Kommisjonen og den canadiske regjeringen ble [enige om en de viktigste elementene i frihandelsavtalen \(CETA\)](#) 18. oktober 2013. Når avtaleteksten er ferdig, må den vedtas av Rådet og Europaparlamentet.

Interesseorganisasjoner er likevel bekymret for at EUs forbruker- og miljølovgivning, som REACH, kan utfordres med investor-stat-tvisteløsningsmekanisme (ISDS). Friends of the Earth Europe, som Naturvernforbundet er medlem av, oppfordrer EU-institusjonene til ikke å inkludere ISDS i avtalen med USA. Stortingsbiblioteket dekket saken i mer detalj i [EU/EØS-nytt 30. oktober](#). Ifølge interesseorganisasjoner har amerikanske investorer vunnet 74 % av sakene hvor investor-stat tvister har vært basert på en «rettferdig-og-balansert-behandling»-klausul. Organisasjonene frykter at lignende ikke-offentliggjorte klausuler i TTIP vil kunne undergrave Europas miljølovgivning.

Dette går også i kjernen på debatten om hvor åpen og gjennomiktig TTIP-forhandlingene er og bør være. I et [notat lekket til et dansk tidsskrift](#) skal Kommisjonen ha sagt at man «hittil har lyktes med å holde styr på mediernes rapporter om forhandlingene». Det er samtidig kommet fram at Europakommisjonen frykter at Europaparlamentsvalget i mai 2014 kan komme til å splitte og svekke Europa økonomisk og at dette kan føre til at EU-USA avtalen

kan bli avvist. I frykt for dette forsøker man å få med medlemslandene på en helt ny type mediestrategi mht. USA-forhandlingene.

Aktivist og forfatter George Monbiot stilte følgende retoriske spørsmål i The Guardian 4. november i år: «[Husker du folkeavstemningen om vi skulle skape et fellesmarked med USA?](#) Du vet, den som spør om private selskaper skal ha makt til å få overprøvet våre lover? Nei, ikke jeg heller.» Monbiot viser til hvordan selskaper har klart å omgå nasjonale lover og høyesterettsvedtak med bruk av voldgiftsdomstoler i land som har inngått handelsavtaler. Selv når selskapene ikke har vunnet med rettslige vedtak, har de makt til å påvirke. Monbiot refererer til en canadisk kilde som omtaler hvordan amerikanske advokatfirmaer har sendt brev til den canadiske regjeringen hver gang den har vurdert nye miljølover og reguleringer. Nesten uten unntak har forslagene blitt lagt i skuffen. Demokrati blir en umulighet under slike forutsetninger, hevder Monbiot.

Et eksempel er hvordan Phillip Morris fikk stoppet «grå» sigarettpakker uten fabrikkmerke og navn, men kun med helseadvarsler i Australia. Det førte til at den forrige [Arbeiderpartiregjeringen i Australia gikk i mot bruk av ISDS i nye handelsavtaler](#). Den nye koalisasjonsregjeringen i Australia er mer positiv til ISDS, og vil forhandle om nye tvisteløsningsmekanismer sak for sak.

EU og USA startet TTIP-forhandlingene i juli i år. Så langt har partene holdt to forhandlingsrunder. Neste runde finner sted i desember. Forhandlingene omfatter markedsadgang (som tollreduksjon, tjenester, investeringer og anskaffelser), ikke-tollmessige barrierer (som standarder og reguleringer), samt globale handelsforhold (som immaterielle rettigheter, miljø og arbeid). Av disse blir standarder og reguleringer sett på som det mest krevende området, men også det med mest vekstpotensial.

[Infopakken fra 26. november](#) går inn på hvordan TTIP kan påvirke Norge og EFTA. Regjeringen ønsker å hente inn mer informasjon før den bestemmer seg for hva som er best tilnærming og prosess for Norge. I den forbindelse er en interdepartemental arbeidsgruppe etablert for å hente inn informasjon fra alle relevante instanser.

Gjennom EFTA deltar også Norge i en handelsdialog med USA. Første møte i denne ble holdt i Washington 20. november. På et åpent seminar hos NHO 27. november, informerte nærings- og handelsdepartementet om at amerikanerne hadde understreket at dialogen ville være på handel generelt, *ikke* på TTIP-forhandlingene spesielt. De hadde også vært tydelige på at tredjeland (som EFTA) *ikke* vil kunne tiltre forhandlingene underveis og at det også var høyst usikkert om tredjeland vil kunne tilslutte seg en ferdig avtale. Et usikkerhetsmoment var også om President Obama ville få på plass et nytt forhandlingsmandat fra Kongressen - «Trade Promotion Authority/TPA» - som Kongressen så kan vedta eller avvise, men ikke endre. Lyktes ikke dette ville situasjonen vis-à-vis forhandlingspartnere være uforutsigbar og vanskelig. Amerikanerne virket også mindre ambisiøse mht. tidsplanen enn EU og mente det var mer realistisk at avtalen ble ferdigstilt i 2015 enn i 2014. Ifølge en artikkel i [Europolitics](#) ønsker USA å ferdigstille forhandlingene om en «Trans-Pacific Partnership» (TPP) med Australia, Japan, Singapore, Vietnam og syv andre land først. Kanskje mest interessant for Norge var erkjennelsen at amerikanerne kjente lite eller ingenting til EØS-avtalen. Dialogmøtet betød

derfor en viss skoloring i hva TTIP-forhandlingene kan bety for partnerland som er fullt integrert i EUs indre marked gjennom EØS-avtalen.

EU har eksklusiv myndighet over handelspolitikk med tredjeland. Kommisjonen har rett til å ta initiativ, men det er Rådet og Europaparlamentet som vedtar rammeverket for handelspolitikken. Rådet inngår internasjonale avtaler etter at Parlamentet har gitt sitt tilsagn.

Handelsavtale mellom Storbritannia og Kina

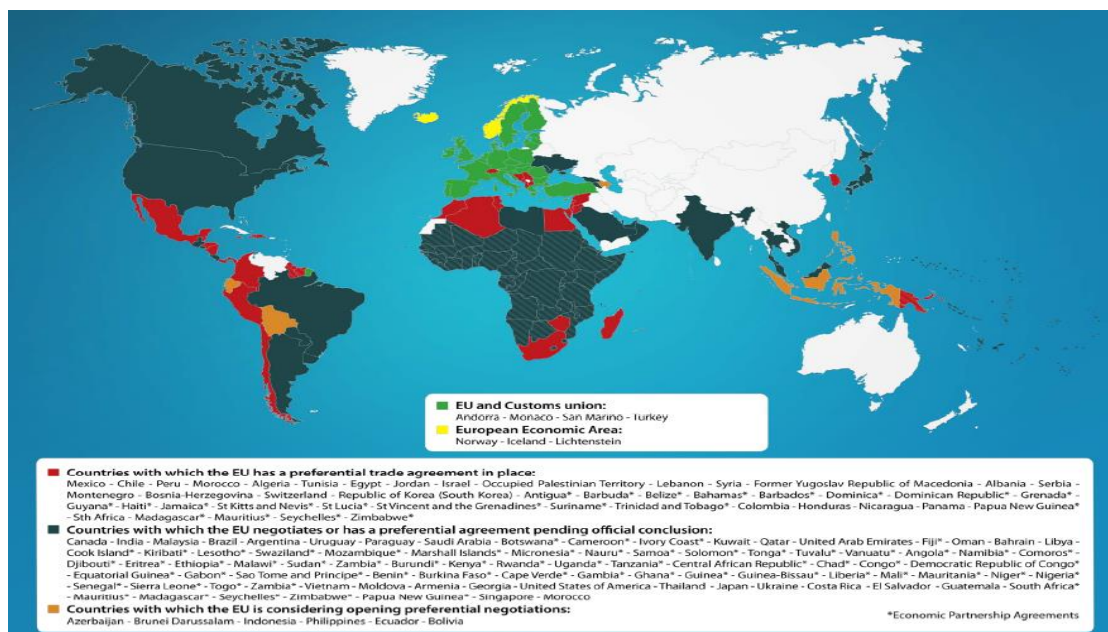
Statsminister Cameron var 3.-5. desember på besøk til Kina, hvor han frontet en [frihandelsavtale mellom Storbritannia og Kina](#). Dette har skapt furore i EU. Ifølge Cameron er Storbritannia mer positive til kinesiske investeringer enn noe annet vestlig land, og klar for å ta del i markedsliberaliseringen i Kina.

Europakommisjonen mener på sin side at det er alt for tidlig å inngå en frihandelsavtale med Kina. EU og Kina diskuterer en mulig investeringsavtale, og det er mer enn nok foreløpig, ifølge Kommisjonen.

Kinas statlige presse var svært [kritiske til Camerons fremstøt](#), og mente Storbritannia er uviktig for Kina. «The UK is no longer any so-called 'big country'... it is an old European country suitable for travel and study abroad, with a few good football teams.» De viste også til brite-nes syn på Hong Kong, flysone konflikten med Japan, og Dalai Lama.

Cameron på sin side viste til at besøket hadde resultert i avtaler på nesten £6 milliarder, og at Kina de siste 18 månedene har investert mer i Storbritannia, enn i løpet av de foregående 30 årene. Cameron viste til at flere land i EU er skeptiske til en avtale nå, mens han er en sterk tilhenger av at EU inngår en frihandelsavtale med Kina.

Figur: Land EU har handelsavtale med, forhandler med eller vurderer å forhandle med:

Kilde [Europakommisjonen 2013](#)

Andre utfordringer i EU: «Brexit» og EU skepsis før EP-valget i mai 2014

«Brexit»

Statsminister Cameron har lovet å holde en folkeavstemming om Storbritannias medlemskap i EU i 2017. En meningsmåling gjennomført i Frankrike, Polen, Tyskland og Storbritannia viser at [50 prosent av britene ville stemt for å gå ut av EU](#), mens 38 prosent ville bli. Det er langt færre briter som mener deres land er europeisk (40 prosent), enn tyskere (86 prosent), franskmenn (59 prosent) og polakker (70 prosent). Britene føler seg mer knyttet til andre engelskspråklige land som USA, Australia, Canada, New Zealand og Irland. Næringslivslederne er mer positive til fordelene av å være medlem av EU (47 prosent) enn forbrukerne (26 prosent). Utenlandske investorer ber britene om å bli i EU. Likevel er det først og fremst konservative velgere som vil ut av EU (58 prosent), mens det er flere arbeiderpartivelgerne som vil bli i EU (48 prosent), enn som vil ut (36 prosent).

EU skepsis og ekstremisme

Ekstreme høyrepartier og nasjonalistpartier har hatt fremgang i flere EU-land. Ifølge Konrad Adenauer Stiftelsen (KAS), som har tilknytning den tyske Kristeligdemokratiske Union (CDU) utgjør partiene [en økende trussel for neste års valg til Europaparlamentet](#). I Frankrike viser en meningsmåling at Nasjonal Fronts leder Marine Le Pen har støtte fra 24 prosent. Partiet kan dermed bli det største franske partiet i Europaparlamentet. Le Pen sa i 2011 at hun er interessert i Europe, fordi hun vil kjempe mot det med alle sine krefter.

Franske Nasjonal Front og nederlandske Frihetspartiet med Marine Le Pen og Geert Wilders i spissen vil gå sammen i en [ny euroskeptisk partigruppe i Europaparlamentet](#) etter neste valg. For å skape en partigruppe er det nødvendig med minst 25 parlamentsmedlemmer fra minst sju medlemsstater. Det spekuleres i at bl.a. østerrikske Frihetspartiet, Flamsk Interesse (Vlaams Beland), Sverigedemokratene og italienske Liga Nord vil bli med i den nye gruppen. Dansk Folkeparti [advarer Sverigedemokratene mot å samarbeid med Le Pen](#) og franske Nasjonal Front, men Sverigedemokratene har foreløpig ikke bestemt seg. De utelukker ikke at de vil gå inn i den nye gruppen.

Massiv arbeidsledighet og sosial eksklusjon har også tidligere gitt grobunn for ekstreme krefter i Europa. Den slovakiske regionen Banská Bystrica (ca 650 000 innbyggere), har fått internasjonal oppmerksomhet etter at nynazistiske Marian Kotleba vant guvernørvalget.

Timothy Garton Ash frykter [Europa i 2014 er blitt sintere og mer nasjonalistisk](#), om enn situasjonen ikke er som i 1914. Han viser også til samarbeidet mellom Le Pen og Wilders. På et møte de to nylig hadde uttalte Wilders at dette er starten på frigjøringen fra den europeiske eliten - monstret i Brussel, mens Le Pen hevdet at de nasjonalpatriotiske partiene vil gi friheten tilbake til folket.

Garton Ash sier han vil bli svært overrasket dersom disse partiene ikke får stor oppslutning under valget til nytt Europaparlament i 2014. "I see nothing at all coming from the current leadership in Berlin, Paris or Brussels (forget London) that is likely to reverse an electoral *grande cascade*. Behind these parties' typically 10% to 25% standing in opinion polls is

a wider popular discontent with unemployment, austerity and a Brussels bureaucracy that goes on spewing out regulations about the specifications of your vacuum cleaner and how much water you can use in the lavatory flush. A German Christian Democrat candidate for the European elections tells me that the anti-euro and anti-Brussels arguments of the Allianz für Deutschland resonate with quite a few of his local activists."